

LUNDS
UNIVERSITET

Avkriminalisering av cannabis

En komparativ studie mellan universitets- och polisstudenters attityder

Av

Julia Johansson och Gabriella Hahnsjö

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2022

Handledare: John Woodlock

Examinator: Patrik Olsson

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till de universitets- och polisstudenter som ställt upp på intervjuer och gjort vår undersökning möjlig. Vi vill även säga stort tack till vår fantastiska handledare John Woodlock som stöttat och hjälpt oss under hela uppsatsskrivandet. Utan din vägledning och dina kloka råd hade detta aldrig varit möjligt.

Julia Johansson & Gabriella Hahnsjö

2 Juni - 2022

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Rättssociologisk relevans	8
1.5 Definitioner och förkortningar	9
2. Bakgrund	10
2.1 Bakgrund till den nuvarande lagstiftningen	10
2.2 Narkotikalagstiftningen idag	11
2.3 Narkotikapolitiken idag	12
2.3.1 ANDT-strategin	12
2.3.2 Ny narkotikautredning	13
3. Tidigare forskning	14
3.1 Motivationer till cannabisbruk	14
3.2 Cannabis diskurs	15
3.3 Attityder, stigmatisering och prevalensen av cannabisbruk	18
4. Teori	20
4.1 Berger och Luckmann - Sociala konstruktioner	20
4.2 Braithwaite och Ayres - Reglerings- eller sanktionspyramiden	21
5. Metod	23
5.1 Datainsamling och urval	23
5.2 Metod för dataanalys	25
5.3 Validitet och reliabilitet	26
5.4 Forskningsetiska principer	26
6. Resultat	28
6.1 Universitetsstudenter	28
6.1.1 Generella ståndpunkter	28
6.1.2 Social omgivning	29
6.1.3 Avkriminalisering	30
6.2 Polisstudenter	33
6.2.1 Generella ståndpunkter	33
6.2.2 Social omgivning	35
6.2.3 Avkriminalisering	36
7. Analys	40
7.1 Social kontroll - straff eller behandling?	40
7.2 Social kontext	42

7.3 Samhället	44
8. Diskussion och slutsats	47
8.1 Diskussion	47
8.2 Slutsats och framtida forskning	49
Referenslista	50
Bilagor	55
Bilaga 1 - Informationsbrev	55
Bilaga 2 - Intervjuguide	56
Bilaga 3 - Transkribering	58

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Cannabis är ett väldebatterat ämne som får allt mer plats i media runt om i världen. I relation till detta har ett flertal länder legaliserat eller avkriminaliserat cannabis för eget bruk (Andersson, 2020, s. 6). I flera delar av västvärlden läggs fokus på hur man kan hantera bruket av cannabis genom liberalisering och minska på förekomsten av indirekta skador. Ett land som däremot tar helt avstånd från detta är Sverige (Månsson & Ekendahl 2015, s. 209). På senare år har fokuset skiftat från att det sociala problemet ligger i substansen till individen och att dessa brister orsakar individers avvikande beteende, vilket även grundar sig i att tekniken utvecklats och information idag är mer lättillgängligt runt om i världen (Ekendahl, Månsson & Karlsson, 2021). Detta har medfört att debatten kring cannabis blivit mer livlig i de nordiska länderna. Däremot håller Sverige fast i sin strikta narkotikapolitik och är begränsad i nyanseringen av debatten kring cannabis (Ekendahl, m.fl., 2021). I Sverige befinner sig vård och behandling på ena sidan av debatten och ett drogfritt samhälle på andra. Prioriteringen ligger främst på att hindra prevalensen av narkotika, inte på rehabilitering (ibid).

Cannabis är den drog som handlas, odlas och missbrukas mest runt om i världen, jämfört med andra droger präglas cannabis av den lägsta debutåldern. (WHO, 2022). År 2021 uppgav cirka åtta procent av Sveriges befolkningen att de brukat narkotika det senaste året, varav tre procent utgjordes av cannabis. Vidare visar detta på att cannabis är det vanligaste preparatet (CAN, 2022 s. 40-41). De som främst brukar cannabis i Sverige utgörs av gruppen män (fyra procent) i åldrarna 17 till 29. I relation till detta var prevalensen för kvinnor 2,3 procent (CAN, 2022 s. 40-41). Fortsättningsvis har användningen av cannabis ökat hos alla grupper i befolkningen mellan åren 2006-2021 (Folkhälsomyndigheterna, 2022).

De sociala normerna kring användandet av olagliga droger skiftar runt om i världen, likt förekomsten av droganvändningen (Karlsson, Ekendahl, Månsson & Raninen, 2019, s. 22). Sverige är ett av de länder där användandet framställs som ett avvikande beteende (Ibid). I Sverige råder en restriktiv narkotikapolitik, varav cannabis är en av de olagliga substanserna som framställs vara mycket farlig (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469). Den svenska narkotikapolitiken blev striktare 1988 och gestaltas som en framgångsrik politik av allmänheten. Trots detta visar forskning på att användandet av narkotika ökade på 1980 talet och kostnaderna för skiftet i narkotikapolitiken blev höga för Sverige (Tham, 1998, s. 395). Medan cannabis är strikt förbjudet i Sverige och framställs

som en billig substans ses alkohol som något legitimt att konsumera. Detta är något som börjat ifrågasättas av de som anser att cannabis inte gör större skada än alkohol (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469). Den rådande diskursen kring cannabis har börjat skifta hos allmänheten trots dagens restriktiva narkotikapolitik och en alternativ cannabispolitik diskuteras online (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469; Månsson, 2014, s. 673).

Sedan 1970-talet har Sveriges huvudmål med narkotikapolitiken varit "det drogfria samhället" (Träskman 2012, s.40). Trots Sveriges stränga narkotikapolitik visar forskning och statistik på att den inte fungerar. Sverige har idag Europas högsta narkotikadödlighet, nästan fyra gånger högre än EU-genomsnittet (Bergstedt, 2020). Förväntningarna av kriminalisering av narkotikabruk var att skydda personer mot narkotikans skadliga effekter, att möjliggöra tidig vård och behandling samt minimera risken att ungdomar blir beroende (Socialdepartementet 2016 s.7). Forskning inom beroende har kritiserat Sveriges narkotikapolitik. Den visar på att vi idag har allt större kunskap om drogmissbruk som en beroendesjukdom. Trots detta tillämpas aldrig de moderna metoderna vid behandling (Bergstedt 2020).

Fortsättningsvis går det att konstatera att narkotikapolitiken inte hindrat befolkningen från att bruka cannabis, istället ökar prevalensen (Folkhälsomyndigheterna, 2022). I takt med detta börjar ett skifte ske i diskursen kring cannabis och människors attityder kring drogen. Dagens narkotikapolitik börjar ifrågasättas av Sveriges befolkning, med tanke på att statistiken visar att cannabisbruk är vanligast i åldrarna 17-29, blir det därmed relevant att undersöka unga vuxnas attityder till avkriminalisering av cannabis. Tidigare forskning pekar på att studenter i denna åldersgrupp är en aktuell grupp att undersöka (se Karlsson, m.fl., 2019; Hallgren & Kallmén, 2014; Litt m.fl., 2021). Vidare har det tidigare genomförts komparativa studier mellan studenters bruk av cannabis i olika länder (se Litt m.fl., 2021). Detta visar på relevansen av att genomföra en komparativ studie mellan två olika studentgruppers attityder kring avkriminalisering av cannabis i Sverige.

1.1 1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka universitets- och polisstudenters attityder kring avkriminalisering av cannabis för eget bruk och de upplevda för- och nackdelarna med en sådan avkriminalisering. Syftet är även att jämföra studentgruppernas attityder.

Frågeställningar:

- Hur skiljer sig universitetsstudenter och polisstudenters attityder åt gällande avkriminalisering av cannabis?

för att besvara ovanstående frågeställning har ytterligare två frågeställningar konstruerats:

- Hur ser universitetsstudenters attityder ut kring avkriminalisering av cannabis för eget bruk i Sverige?
- Hur ser polisstudenters attityder ut kring avkriminalisering av cannabis för eget bruk i Sverige?

1.2 1.3 Avgränsningar

Syftet är att endast undersöka studenters attityder, inte allmänhetens, vilket motiveras med att statistik visar på cannabisanvändning är vanligast i åldrarna 17-29. Då 17 och 18 åringar vanligtvis inte studerar på universitet i Sverige har därmed urvalet för studien avgränsats ytterligare till åldern 19-29.

Vidare använder studien sig av ett bekvämlighetsurval, således avgränsas studien till att endast intervjua universitetsstudenter vid Lunds universitet samt polisstudenter på Malmö universitet. Anledningen till att endast inkludera studenter från Lunds universitet grundar sig på att det präglas av en nationell population. Bland urvalet finns studenter från olika fakulteter, alltifrån Lunds tekniska högskola till samhällsvetenskapliga fakulteten. Med anledning av att universitetsstudenter i Lund kommer från olika delar av landet anses det vara en relevant avgränsning. Av samma anledningar har endast polisstudenter i Malmö inkluderats i undersökningen. Valet av polisstudenter grundar sig på att tidigare forskning inte berört denna grupps attityder samt att det är intressant att jämföra universitetsstudenters attityder med polisstudenter, som utbildar sig för att upprätthålla lagen i samhället.

Studien undersöker attityder kring avkriminalisering av cannabis, inte all sorts narkotika. Denna avgränsning baseras på statistik som visar på att cannabis är den vanligaste drogen i Sverige. Vidare ämnar studien att endast undersöka attityderna kring en avkriminalisering, inte prevalensen av cannabisbruk eller studenters erfarenhet av drogen. Detta med anledning av att det idag är olagligt i Sverige att bruka cannabis vilket därmed kan vara ett känsligt ämne att undersöka.

1.3 1.4 Rättssociologisk relevans

Det centrala inom rättssociologin är att studera relationen mellan rätten och samhället, hur rätten påverkar människors liv och hur människor påverkar rätten (Schoultz & Nafstad, 2020, s. 16). Denna studien undersöker den sociala omgivningens påverkan på unga vuxnas attityder och den sociala kontrollens effekter i relation till den nuvarande lagstiftningen om cannabis. Rättssociologi kan enligt Baier, Svensson och Nafstad (2018) förklaras genom fyra begrepp, "law in book", "law in action", sociala normer och levande

rat, vidare har alla byggstenar en relation till varandra (Schubert & Naistau, 2020, s. 17). I denna studien blir relationen mellan "law in book" och sociala normer av relevans, alltså relationen mellan narkotikalagstiftningen och studenters attityder kring avkriminalisering av cannabis. Gällande polisstudenternas attityder till den nuvarande lagstiftningen blir även byggstenen "law in action" av relevans då de studerar till att upprätthålla lagen. Eftersom studien syftar till att undersöka studenters attityder kring en avkriminalisering av cannabis genom kvalitativa intervjuer har studien använt sig av ett "bottom-up" perspektiv. Ett "bottom-up" perspektiv utgår från människors uppfattningar om lagen genom egna erfarenheter, hur denna förståelse påverkar deras sociala relationer och umgängen i vardagslivet (Bankar, 2019, s.4).

Fortsättningsvis är det relevant att undersöka hur studenter ställer sig till de olika tillvägagångssätten för hantering av cannabisbruk, straff respektive vård. Kriminaliseringen av narkotikabruk förväntades främja tidig vård och behandling (Socialdepartementet 2016 s.7). Dock visar tidigare forskning på att fokuset främst läggs på att hindra bruket av narkotika, inte rehabilitering (Ekendahl, m.fl., 2021). Detta tyder på att det råder en diskrepans i Sveriges narkotikapolitik gällande straff och vård.

1.4 1.5 Definitioner och förkortningar

Avkriminalisering - att kriminaliseringen av eget bruk tas bort, vilket medför att det inte är brottsligt att själv konsumera exempelvis cannabis (Accent, 2012).

C.A.N - Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Cannabis - ett narkotikaklassat ämne. Hasch och marijuana är droger som ingår i samlingsnamnet cannabis och används både som berusningsmedel och i medicinskt syfte. Cannabis kommer från växterna cannabis sativa och cannabis indica (C.A.N, 2016)

Dir. - direktiv

FHM - Folkhälsomyndigheten. En nationell kunskapsmyndighet som arbetar för att främja folkhälsan.

Legalisering: att både innehav och försäljning av narkotika blir tillåtet. Legalisering kan medföra både att det är helt fritt eller under kontrollerade former (Accent, 2012).

NSL: narkotikastrafflagen

Prop. - proposition

Abstract

Cannabis is a well-debated topic in contemporary society where globally, several countries have legalized or decriminalized cannabis use in recent years. Yet Sweden remains a country that distances itself from such decriminalization policies and has long enforced a prohibitionist approach to drugs and drug use. The qualitative study presented here examines and compares university and police student attitudes to decriminalization of cannabis in Sweden. Semi-structured interviews were conducted with 13 students and the results analyzed using thematic analysis. To situate and explain the study findings, the thesis employs Berger and Luckmann's social constructionist theory and Braithwaite and Ayres' "responsive regulation pyramid". The study findings show that the two student groups display different attitudes regarding the decriminalization of cannabis. The university students commonly expressed more liberal views on cannabis compared with the police students. Moreover, the university students believe that the effects of cannabis are individual-based while the police students collectively seem to view these effects at a societal level. The study concludes that university students share more positive accommodative attitudes to a decriminalization of cannabis with police students expressing a deterrence view of law that sees more problems and disadvantages for society than advantages with such a shift in legal policy. Since the results of this study cannot be generalized to a broader Swedish societal context, the thesis recommends that more research is needed in Sweden to explore public attitudes to cannabis. Further research could also explore practicing police attitudes to a decriminalization of cannabis.

Nyckelord: attityder, avkriminalisering, cannabis, polisstudenter, universitetsstudenter.

Antal ord: 14 943

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Cannabis är ett väldebatterat ämne som får allt mer plats i media runt om i världen. I relation till detta har ett flertal länder legaliserat eller avkriminaliserat cannabis för eget bruk (Andersson, 2020, s. 6). I flera delar av västvärlden läggs fokus på hur man kan hantera bruket av cannabis genom liberalisering och hantering av indirekta skador. Ett land som däremot tar helt avstånd från detta är Sverige (Månsson & Ekendahl, 2015, s. 209). På senare år har fokuset skiftat från att det sociala problemet ligger i substansen till individen och att dessa problem orsakar individers avvikande beteende, vilket även grundar sig i att tekniken utvecklats och information idag är mer lättillgängligt runt om i världen (Ekendahl, Månsson & Karlsson, 2021). Detta har medfört att debatten kring cannabis blivit mer livlig i de nordiska länderna. Däremot håller Sverige fast i sin strikta narkotikapolitik och är begränsad i nyanseringen av debatten kring cannabis (Ekendahl, m.fl., 2021). I Sverige befinner sig vård och behandling på ena sidan av debatten och ett drogfritt samhälle på andra. Prioriteringen ligger främst på att hindra prevalensen av narkotika, inte på rehabilitering (ibid).

Cannabis är den drog som handlas, odlas och missbrukas mest runt om i världen, jämfört med andra droger präglas cannabis av den lägsta debutåldern (WHO, 2022). År 2021 uppgav cirka åtta procent av Sveriges befolkningen att de brukat narkotika det senaste året, varav tre procent utgjordes av cannabis. Vidare visar detta på att cannabis är det vanligaste preparatet (C.A.N., 2022 s. 40-41). De som främst brukar cannabis i Sverige utgörs av gruppen män (fyra procent) i åldrarna 17 till 29. I relation till detta var prevalensen för kvinnor 2,3 procent (C.A.N., 2022 s. 40-41). Fortsättningsvis har användningen av cannabis ökat hos alla grupper i befolkningen mellan åren 2006-2021 (Folkhälsomyndigheterna, 2022).

De sociala normerna kring användandet av olagliga droger skiftar runt om i världen, likt förekomsten av droganvändningen (Karlsson, Ekendahl, Månsson & Raninen, 2019, s. 22). Sverige är ett av de länder där bruket framställs som ett avvikande beteende (Ibid). I Sverige råder en restriktiv narkotikapolitik, varav cannabis är en av de olagliga substanserna som framställs vara mycket farlig (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469).

Den svenska narkotikapolitiken blev striktare 1988 och gestaltas som en framgångsrik politik av allmänheten. Trots detta visar forskning på att användandet av narkotika ökade på 1980-talet och kostnaderna för skiftet i narkotikapolitiken blev höga för Sverige (Tham, 1998, s. 395). Medan cannabis är strikt förbjudet i Sverige och framställs som en farlig substans ses alkohol som något legitimt att konsumera. Detta är något som börjat ifrågasättas av de som anser att cannabis inte gör större skada än alkohol (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469). Den rådande diskursen kring cannabis har börjat skifta hos allmänheten trots dagens restriktiva narkotikapolitik och en alternativ cannabispolitik diskuteras online (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469; Månsson, 2014, s. 673).

Sedan 1970-talet har Sveriges huvudmål med narkotikapolitiken varit "det drogfria samhället" (Träskman 2012, s.40). Trots Sveriges stränga narkotikapolitik visar forskning och statistik på att den inte fungerar. Sverige har idag Europas högsta narkotikadödlighet, nästan fyra gånger högre än EU-genomsnittet (Bergstedt, 2020). Förväntningarna av kriminalisering av narkotikabruk var att skydda personer mot narkotikans skadliga effekter, att möjliggöra tidig vård och behandling samt minimera risken att ungdomar blir beroende (Socialdepartementet 2016 s.7). Forskning inom beroende har kritiserat Sveriges narkotikapolitik. Detta visar på att vi idag har allt större kunskap om drogmissbruk som en beroendesjukdom. Trots detta tillämpas aldrig de moderna metoderna vid behandling (Bergstedt 2020).

Fortsättningsvis går det konstatera att narkotikapolitiken inte hindrat befolkningen från att bruka cannabis, istället ökar prevalensen (Folkhälsomyndigheterna, 2022). I takt med detta börjar ett skifte ske i diskursen kring cannabis och människors attityder kring drogen. Dagens narkotikapolitik börjar ifrågasättas av Sveriges befolkning, med tanke på att statistiken visar att cannabisbruk är vanligast i åldrarna 17-29, blir det därmed relevant att undersöka unga vuxnas attityder till avkriminalisering av cannabis. Tidigare forskning pekar på att studenter i denna åldersgrupp är en aktuell grupp att undersöka (se Karlsson, m.fl., 2019; Hallgren & Kallmén, 2014; Litt m.fl., 2021). Vidare har det tidigare genomförts komparativa studier mellan studenters bruk av cannabis i olika länder (se Litt m.fl., 2021). Detta visar på relevansen av att genomföra en

komparativ studie mellan två olika studentgruppers attityder kring avkriminalisering av cannabis i Sverige.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka universitets- och polisstudenters attityder kring avkriminalisering av cannabis för eget bruk i Sverige och de upplevda för- och nackdelarna med en sådan avkriminalisering. Syftet är även att jämföra studentgruppernas attityder.

Frågeställningar:

- Hur skiljer sig universitetsstudenter och polisstudenters attityder åt gällande avkriminalisering av cannabis i Sverige?

För att besvara ovanstående frågeställning har en underfrågeställning konstruerats:

- Hur ser universitetsstudenters respektive polisstudenters attityder ut kring avkriminalisering av cannabis för eget bruk i Sverige?

1.3 Avgränsningar

Syftet är att endast undersöka studenters attityder, inte allmänhetens, vilket motiveras med att statistik visar på cannabisanvändning är vanligast i åldrarna 17-29. Då 17 och 18 åringar vanligtvis inte studerar på universitet i Sverige har därmed urvalet för studien avgränsats ytterligare till åldern 19-29.

Vidare använder studien sig av ett bekvämlighetsurval, således avgränsas studien till att endast intervjua universitetsstudenter vid Lunds universitet samt polisstudenter på Malmö universitet. Anledningen till att endast inkludera studenter från Lunds universitet grundar sig på att det präglas av en nationell population. Bland urvalet finns studenter från olika fakulteter, alltifrån Lunds tekniska högskola till samhällsvetenskapliga fakulteten. Med anledning av att universitetsstudenter i Lund kommer från olika delar av landet anses det vara en relevant avgränsning. Av samma anledningar har endast polisstudenter på Malmö universitet inkluderats i undersökningen. Valet av polisstudenter grundar sig på att tidigare forskning inte berört

denna grups attityder samt att det är intressant att jämföra universitetsstudenters attityder med polisstudenter, som utbildar sig för att upprätthålla lagen i samhället.

Studien undersöker attityder kring avkriminalisering av cannabis, inte annan narkotika. Denna avgränsning baseras på statistik som visar på att cannabis är den vanligaste drogen i Sverige. Vidare ämnar studien att endast undersöka attityderna kring en avkriminalisering, inte prevalensen av cannabisbruk eller studenters erfarenhet av drogen. Detta med anledning av att det idag är olagligt i Sverige att bruka cannabis vilket därmed kan vara ett känsligt ämne att undersöka.

1.4 Rättssociologisk relevans

Det centrala inom rättssociologi är att studera relationen mellan rätten och samhället samt dess växelverkan (Schoultz & Nafstad, 2020, s. 16). Denna studien undersöker den sociala omgivningens påverkan på unga vuxnas attityder och den sociala kontrollens effekter i relation till en avkriminalisering av cannabis. Rättssociologi kan enligt Baier, Svensson och Nafstad (2018) förklaras genom fyra begrepp, *“law in books”*, *“law in action”*, sociala normer och levande rätt, vidare har alla byggstenar en relation till varandra (Schoultz & Nafstad, 2020, s. 17). I denna studien blir relationen mellan *“law in books”* och sociala normer av relevans, vilket speglas genom studenters attityder kring en avkriminalisering av cannabis. Eftersom polisstudenterna studerar till att upprätthålla lagen kommer deras attityder kring en avkriminalisering även influeras av hur en sådan ändring kan påverka polisväsendet, vilket således berör *“law in action”*. Studien undersöker däremot inte människors levande rätt då statistiken (C.A.N) redan visar på att ett gap existerar mellan den nuvarande narkotikalagstiftningen och människors bruk av cannabis.

Eftersom studien syftar till att undersöka studenters attityder kring en avkriminalisering av cannabis genom kvalitativa intervjuer har studien använt sig av ett *“bottom-up”* perspektiv. Ett *“bottom-up”* perspektiv utgår från människors uppfattning om lagen utifrån egna erfarenheter, samt hur denna förståelse påverkar deras sociala relationer och umgängen i vardagslivet (Banakar, 2019, s.4). Fortsättningsvis är det relevant att undersöka hur studenter ställer sig till de olika tillvägagångssätten för hantering av cannabisbruk, straff respektive vård. Kriminaliseringen av narkotikabruk

förväntades främja tidig vård och behandling (Socialdepartementet 2016 s.7). Dock visar tidigare forskning på att fokuset främst läggs på att hindra bruket av narkotika, inte rehabilitering (Ekendahl, m.fl., 2021). Detta tyder på att det råder en diskrepans i Sveriges narkotikapolitik gällande straff och vård.

1.5 Definitioner och förkortningar

Avkriminalisering - att kriminaliseringen av eget bruk tas bort, vilket medför att det inte är brottsligt att själv konsumera exempelvis cannabis (Accent, 2012).

C.A.N - Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Cannabis - ett narkotikaklassat ämne. Hasch och marijuana är droger som ingår i samlingsnamnet cannabis och används både som berusningsmedel och i medicinskt syfte. Cannabis kommer från växterna cannabis sativa och cannabis indica (C.A.N, 2016)

Dir. - Direktiv

FHM - Folkhälsomyndigheten. En nationell kunskapsmyndighet som arbetar för att främja folkhälsan.

Legalisering - att både innehav och försäljning av narkotika blir tillåtet. Legalisering kan medföra både att det är helt fritt eller under kontrollerade former (Accent, 2012).

NSL - Narkotikastrafflagen

Prop. - Proposition

Skr. - Skrivelser

2. Bakgrund

I följande avsnitt ges en övergripande beskrivning av hur Sveriges narkotikapolitik förändrats över tid. Det tar sin början från 1960-talet, detta med anledning av att det var då stora förändringar började ske i Sverige. Det finns främst två milstolpar i Sveriges narkotikapolitik som fokuset ligger på, år 1988 och 1993. Dessa årtal utgör de viktigaste förändringarna i svensk narkotikalagstiftning. 1988 var året då eget bruk blev kriminaliserat, 1993 skärptes straffen då fängelse kom in i straffskalan.

2.1 Bakgrund till den nuvarande lagstiftningen

Under slutet av 1970-talet var narkotikapolitiken ett debatterat område. Tillslut blev den officiella målsättningen för Sverige "det narkotikafria samhället". Fokuset låg nu på missbrukarna, där de straffrättsliga åtgärderna blev högsta prioritet för att uppnå målsättningen. Efter att narkotikastrafflagen antogs 1968 ändrades flera bestämmelser kort därefter. Ändringarna berörde främst straffskärpningar, bland annat höjdes maximistraffet för grova narkotikabrott både på slutet av 1960-talet och början av 70-talet. Detta i syfte att bekämpa samt förebygga den illegala handeln med narkotika samt med anledning av stort inflytande från de nordiska länderna. I början av 1980-talet uppdagades ett intresse från samhällets sida att markera avståndet mot narkotika, därmed uppkom frågan om kriminalisering av eget bruk. 1987 kom en ny proposition om förslag på ändringar i narkotikastrafflagen (Träskman, 2012, s.39-41).

Från 1988 blev det kriminaliserat att konsumera narkotika för eget bruk. Påföljden för eget bruk var böter när det ansågs som ringa. En särskild ansvarsfrihetsregel infördes, som innebar att man under vissa omständigheter kunde frikännas för brott. I detta fall blev regeln tillämplig när en person sökt vård för narkotikamissbruk trots att eget bruk var kriminaliserat (prop. 1987/88:71 s.1). Målet med kriminaliseringen av eget bruk var att det skulle ha en förebyggande funktion hos främst ungdomar för narkotikamissbruk. Syftet med lagändringen 1988 var därmed i huvudsak allmänpreventivt (Brå, 2000, s.13-14).

I propositionen till lagändringen 1988 fanns främst tre invändningar mot kriminalisering av eget narkotikabruk. För det första skulle kriminaliseringen innebära

en handling som riktade sig mot den enskilda personen, vilket inte ansågs stämma överens med den straffrättsliga traditionen. För det andra handlade det om polisens möjligheter att utöva en sådan lagstiftning i praktiken. För det tredje fruktades att folk med missbruk inte skulle söka vård med anledning av rädslan för straff vid kriminaliseringen. Denna invändning förändrades när ansvarsfrihetsregeln sedan blev aktuell (Brå, 2000. s. 13).

1 juli 1993 genomfördes nya ändringar i narkotikastrafflagen. Bland annat medförde det att straffet för eget bruk av narkotika skärptes och fängelse kom in i straffskalan. Med anledning av att fängelse infördes i straffskalan blev det möjligt att genomföra urinprov vid misstanke om narkotikabruk. Ansvarsfrihetsregeln som infördes 1988 slopades (1992/93:142 s. 1). Syftet med de skärpta straffen 1993 var att *“ge möjligheter att ingripa tidigt och med kraft förhindra att unga människor fastnar i missbruk och till att förbättra behandlingen av de missbrukare som avtjänar straff”* (ibid). Syftet med ändringen var inte bara att förebygga narkotikamissbruk i tidigt stadie utan även att förbättra möjligheten till vård vid missbruk (Brå, 2000. s. 13-14).

2.2 Narkotikalagstiftningen idag

Narkotikastrafflagen (1968:64) är den centrala lagen för narkotikarelaterade brott. Narkotikabrott regleras i 1 § NSL och utgör det huvudsakliga brottet inom kontrollen av narkotikahantering (Träskman, 2012, s.47). 1 § 1-2 st. NSL lyder:

“Den som olovligen

1. överlåter narkotika,
2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk,
3. förvärvar narkotika i överlåtelsesyfte,
4. anskaffar, bearbetar, förpackar, transporterar, förvarar eller tar annan sådan befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk,
5. bjuder ut narkotika till försäljning, förvarar eller befordrar vederlag för narkotika, förmedlar kontakter mellan säljaren och köpare eller företar någon annan sådan åtgärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandeln, eller
6. innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika

döms, om gärningen sker uppsåtligen, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år gör sig skyldig till narkotikabrott. “

Inom narkotikabrottet, enligt 1 § NSL, är följande handlingsformer straffbelagda; framställning, spridning av narkotika, support till framställning och spridning, eget bruk av narkotika eller handlingar som underlättar konsumtion av narkotika (Träskman 2012, s. 47-48). Gällande ringa narkotikabrott ska det utdömas lindrigare påföljder om det med hänsyn till art och mängd narkotika, samt andra omständigheter, är att anse som ringa (2 § NSL). Straffskalan för ringa narkotikabrott är böter eller fängelse i högst sex månader (2 § NSL).

2.3 Narkotikapolitiken idag

2.3.1 ANDT-strategin

ANDT-politiken är en samlad strategi för alkohol-, narkotika, dopnings- och tobakspolitiken som regeringen har utformat. ANDT-strategin har funnits sedan 2011 och varat under perioderna 2011-2015 och 2016-2020. Nya mål för 2022-2025 är under behandling (Regeringen, 2022). Regeringens mål med strategin 2016-2020 var att öka engagemanget och arbetet inom området samt uppnå målen om att reducera de hälsoklyftorna som är påverkbara (Skr. 2015/16:86 s. 1). Huvudmålet med ANDT-politiken är *“ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk”* (Skr. 2015/16:86 s. 4). Målen för 2016-2020 var bland annat att tillgång till narkotika, alkohol, dopning och tobak skulle minska, att antalet barn och ungdomar som börjar använda preparaten successivt skulle minska, samt att människor som utvecklar missbruk av preparaten skulle minska. Slutligen att utifrån sina förutsättningar få bättre möjlighet till vård, samt att dödligheten till följd av konsumtion av preparaten skulle minska (Skr. 2015/16:86 s. 36).

FHM gjorde en uppföljning av målen 2016-2020. Det konstaterades att tillgången av narkotika inte hade minskat med anledning av att gatupriserna hade sjunkit och beslagen ökat (Folkhälsomyndigheten, 2020, s. 26-27). Det fastställdes att barn och ungdomars cannabisbruk inte hade minskat under åren utan snarare ökat (Folkhälsomyndigheten, 2020, s. 32-33). Målet kring att minska på antalet människor

som utvecklar missbruk hade inte heller lyckats, istället hade narkotikaanvändningen ökat. Utvärdering av narkotikaberoende gick däremot inte att undersöka då data saknades för att kunna jämföra (Folkhälsomyndigheten, 2020, s.37). Utvärderingen kunde inte dra några slutsatser kring om missbrukare fått tillgång till bättre vård (Folkhälsomyndigheten 2020, s.41). Vidare, utifrån ett långsiktigt perspektiv, har narkotikadödligheten ökat, vilket tyder på att målen inte uppnåtts (Folkhälsomyndigheten, 2020, s.52).

2.3.2 Ny narkotikautredning

24 mars 2022 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare som ska utvärdera Sveriges nuvarande narkotikapolitik (Dir. 2022:24 s.6). Syftet med utredningen är *“att säkerställa att narkotikapolitiken är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering samt att den utvecklas och anpassas till nutidens och framtidens utmaningar”* (Dir. 2022:24 s.1). Utredaren ska föreslå en restriktiv narkotikapolitik som är anpassad till nutidens och framtidens utmaningar (ibid). Utredaren har bland annat i uppgift att föreslå vilka organ som bör användas för att stärka Sveriges narkotikaförebyggande arbete, föreslå förbättringar för hur vårdinsatser kan skapa god kvalitet samt föreslå en modell för uppföljning av missbruksvården (Dir. 2022:24 s.1-2).

3. Tidigare forskning

Studien utgår från den svenska narkotikapolitiken kring cannabis, med anledning av detta är främst svensk forskning central, även forskning i andra länder om attityder kring cannabis är av relevans och kommer därav behandlas här. Först presenteras tidigare forskning kring människors motivering till cannabisbruk, därefter redogörs de diskurser som finns på internet och media kring cannabis. Avslutningvis kommer attityder och prevelansen kring cannabis beskrivas.

3.1 Motivationer till cannabisbruk

Det finns ett flertal anledningar till varför människor brukar cannabis runt om i världen. Fyra kategorier till varför människor brukar cannabis identifierades i en studie som utgjordes av anonyma deltagare på internetforumet "flashback", där åldersgränsen för att delta var 18 år (Ekendahl, Månsson & Karlsson, 2020, s.369). Kategorierna omfattade "fest och avslappning", "mindfulness och identitetsmarkörer", "somatisk funktion", samt "social funktion" (Ekendahl m.fl., 2020, s. 369). Att bruka cannabis under kategorin "fest och avslappning" syftade till att minska stressen och få distans från jobbet, vidare skedde detta bruk främst under helger och vid större sällskap (Ibid, s. 370). De som rökte på fest påpekade att bruket inte skedde i andra sammanhang, vilket tyder på att de i vardagen lever efter informella regler och normer (Ekendahl m.fl., 2020, s. 372-373). "Mindfulness och identitetsmarkörer" omfattade personerna som brukade för personlig utveckling och i syfte att nå mindfulness (Ekendahl m.fl., 2020, s. 371). Det somatiska motivet handlade om att minska ryggproblem, sömnsvårigheter och ätstörningar (Ibid, s. 373). Den sista kategorin "social funktion" syftade till att fungera som lugnande och hjälpmedel för personliga problem, exempelvis ADHD (Ibid, s. 372-373).

Deltagarna jämför cannabisanvändning med alkoholkonsumtion, som i sig är kulturellt accepterat, och menar att de i övrigt följer de normer och lagar som råder (Ekendahl m.fl., 2020, s. 370). Cannabisbruk sker främst i hemlighet och borta från utomstående, vilket dels beror på rädslan för sanktioner, dels för att det anses som avvikande (Ekendahl m.fl., 2020, s. 372;374). Vidare kan resultatet i studien tyda på att

diskussionen kring Sveriges policy om cannabis börjar förändras, samtidigt kvarstår stigmatiseringen av cannabisbruk hos vuxna i Sverige (Ekendahl m.fl., 2020, s. 374).

3.2 Cannabis diskurs

Det råder en diskrepans mellan hur diskursen kring cannabis framförs i nyhetsartiklar och på internetforum, i formella respektive informella kontexter (Ekendahl, Månsson & Karlsson, 2021). Ett flertal menar att cannabis inte ska jämföras med andra droger utan istället likställas med alkohol, då konsekvenserna av bruket inte anses vara allvarligare än vid alkoholkonsumtion (Hakkarainen, 1996, s. 51). I Sveriges politik likställs cannabis med heroin och det trycks på att allt bruk av narkotika ska ses som missbruk, bortsett från det medicinska (Goldberg, 2021, s. 114). Ifrågasättandet av Sveriges förbudspolitik kring narkotika får minimal plats i media och socialpolitiska diskussioner. Cannabis är därmed en komplex diskussion i dagens samhälle (Ekendahl m.fl., 2021).

På internetforumet "Flashback" finns ett flertal trådar där cannabis diskuteras och jämförs med alkohol. Alkohol framställs som en legitim substans att konsumera medan cannabis framställs som en farlig och illegal substans, vilket är något som skapat debatt på flashback (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 469). De argument som syftar till att skapa rädsla kring cannabis appliceras istället på alkohol för att rättfärdiga legalisering av cannabis (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 476). Sveriges narkotikapolitik lägger stort fokus på avskräckning och de diskussioner som förs i massmedia kring cannabis utgår från Sveriges ideologier, där uttalanden är "politiskt korrekta" (Goldberg, 2021, s. 114).

Alkohol och tobak beskrivs som farligare än cannabis på flashback, bruket kopplas till bland annat missbruk och högre dödlighet (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 470; Månsson, 2014, s. 676). Något som användarna på flashback hävdar är att fler avlider av alkohol jämfört med cannabis (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 473; Månsson, 2014, s. 676). En legalisering av cannabis anses bidra med ett flertal positiva aspekter, exempelvis minskad kriminalitet och missbruk, samt bättre möjligheter för behandling (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 470; Månsson, 2014, s. 676). Att möjligheten för vård behövs grundas i att Sverige har den högsta narkotikadödligheten trots den mest strikta narkotikapolitiken i EU. Goldberg (2021, s. 113) påpekar att detta inte är något Sverige

kan blunda för. Sedan den svenska restriktiva narkotikapolitiken infördes har Sverige kommit längre från sitt ursprungliga mål "ett drogfritt samhälle", tillgång och efterfrågan har istället ökat (Goldberg, 2021, s. 112). Goldberg menar att vi istället måste öppna upp för eventuella lösningar, åtgärder och alternativ på den nuvarande narkotikapolitiken. Detta med anledning av att den restriktiva politiken även medfört oavsiktliga skador i processen mot ett drogfritt samhälle (Goldberg, 2021, s. 112).

Månsson och Ekendahl (2013) diskuterar hur det på flashback används både liknelser och skillnader med alkohol när attityder kring cannabis framförs. Bland annat påpekas det att alkohol är en drog, liksom cannabis, men att alkohol till skillnad från cannabis gör många våldsamma (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 471). I diskussionsforumen kopplas alkohol till hänsynslöshet och stupiditet, samtidigt som cannabis kopplas till fridfullhet, lättja och positiva känslor (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 472). I en av diskussionerna påpekar deltagarna att en legalisering skulle syfta till att förebygga risker som droganvändning medför, samt minska social exkludering (Månsson, 2014, s. 677). Vidare understryks vikten av att minska den stigmatisering som cannabisrökare utsätts för eftersom det påverkar individen negativt (Ibid).

Majoriteten i forumen på flashback är positiva till en skiftning i Sveriges narkotikapolitik (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 472). De som har negativa attityder kring cannabis anser att det är onödigt att legalisera ännu en drog, att konsumtionen av alkohol är tillräckligt för samhället (ibid). Ett argument som är återkommande för de som har en negativ attityd kring cannabis är att bruket ses som ett första steg i riktning mot tyngre droger (Månsson & Ekendahl, 2013, s. 473; Hakkarainen, 1996, s. 52). Att det ses som ett steg mot tyngre droger är en del av den svenska modellen kring narkotika och kallas för "inkörsportsteorin", vilket innebär att människor som testat en drog fortsätter med hårdare substanser, under tiden sker biologiska förändringar (Goldberg, 2021, s. 115).

Samtidigt som debatten om cannabis ökar på internetforum blir det även mer debatterat på nyheterna. Till skillnad från diskussionerna på internet är det framförallt möjligheten att använda cannabis i medicinskt syfte som redogörs (Abalo, 2021, s. 345). I relation till detta har nyhetsartiklar svårt att skilja på cannabis för medicinskt- och

fritidsbruk när drogen diskuteras (Ibid). Med anledning av den strikta narkotikapolitiken som präglar Sverige kopplas all typ av cannabis till sociala problem, vilket i sig påverkar hur medicinsk cannabis framställs (Abalo, 2021, s. 350). I Sverige framställs drogen vara problematiken, vilket gör att andra sociala problem i samhället bortprioriteras (Goldberg, 2021, s. 115).

Till skillnad från de mer liberala diskussionerna på internet förs en mer restriktiv diskussion kring narkotika på vetenskapliga konferenser i Sverige, som syftar till att sprida information om cannabis. Gemensamt för konferenserna är den liknande synen på cannabis, samma vetenskapliga kunskap, samt förespråkandet av en restriktiv narkotikapolitik och försöket att minska på den liberala synen av cannabis (Månsson & Ekendahl, 2015, s. 215). Den röda tråden som präglar presentationerna kan förklaras av att de var sponsrade av samma svenska auktoritet (Ibid). Den svenska narkotikapolitiken vill begränsa diskussionerna kring en alternativ politik för att motverka narkotika i det svenska samhället (Goldberg, 2021, s. 122).

Cannabis presenteras som en drog som skapar biomedicinska och sociala skador, som i sig anses vara orsaken till de positiva attityderna unga vuxna skapar kring cannabis (Månsson & Ekendahl, 2015, s. 216). I Sverige ligger vikten i narkotikapolitiken på att hindra unga från att testa olagliga droger och från att utveckla ett beroende för att motverka de biologiska förändringarna som annars sker i hjärnan (Goldberg, 2021, s. 115). De biokemiska effekterna av narkotika anses påverka människors förmåga till kontroll, vilket ses som oroväckande då Sveriges utgångspunkt är att medborgarna ska utöva självkontroll (Goldberg, 2021, s. 122). I bakgrund av detta vilar Sveriges politik på att skapa rädsla kring narkotika hos medborgarna och informera om dess sanktioner, istället för att utbilda medborgarna om narkotika utifrån ett vetenskapligt perspektiv (Ibid).

I formella sammanhangen förespråkas en restriktiv narkotikapolitik där cannabis gestaltas som en farlig drog och som ett problem hos unga (Månsson & Ekendahl, 2015, s. 220). Hur cannabis framställs i media och politik gör att Sveriges förbudspolitik skapar den ideologi som präglar Sverige, vilket gestaltar att cannabis endast skapar problem (Ekendahl, Månsson & Karlsson, 2021). Det är svårbedömt om

narkotikaproblematiken skulle öka om en förändring i Sveriges narkotikapolitiken genomförs. För att testa vilket som fungerar bäst måste båda alternativen prövas och utvärderas (Goldberg, 2021, s. 120)

3.3 Attityder, stigmatisering och prevalensen av cannabisbruk

De flesta människor som använt droger har endast kommit i kontakt med cannabis och brukat ett fåtal gånger (Hakkarainen, 1996, s. 51; Karlsson, Ekendahl, Månsson & Raninen, 2019, s. 32). Bland årskurs nio och andra året på gymnasiet i Sverige är det vanligast att endast ha testat marijuana och enbart ett fåtal gånger (Karlsson, m.fl., 2019, s. 29). För de som brukar cannabinoid ökar dock sannolikheten att ha testat flertal olagliga droger (Ibid, s. 30). Ytterligare en studie som omfattar elever i åldern 16 och 17 visar på risken att testa cannabis ökar om individen haft en tidigt debut i alkoholkonsumtion (Hallgren & Kallmén, 2014, s. 241). Vidare visar forskningen på att det finns tydliga relationer mellan att endast ha testat drogen och sociala faktorer, exempelvis kompisars bruk, skolkning och föräldrars övervakning (Karlsson, m.fl., 2019, s. 30). Risken för upprepat bruk av cannabis ökar om ens vänner brukar droger, vilket är en av de främsta riskfaktorerna (Hallgren & Kallmén, 2014, s. 240). Detta visar på hur stor påverkan omgivningens beteende har på ungdomars egna cannabisanvändning (Ibid).

Fortsättningsvis fann en komparativ studie mellan studenter i USA och Sverige att användningen av marijuana var signifikant högre bland studenterna i USA jämfört med i Sverige, både gällande prevalensen av marijuana och antalet gånger drogen brukats de senaste 30 dagarna (Litt, Stahlbrandt, Andersson, Berglund, LoParco, Garcia, Lewis & Larimer, 2021, s. 4). Kön, jobb, relationsstatus och boendesituation är olika faktorer som korrelerade med bruket av marijuana, samtidigt som bland annat ålder, nationalitet och studietid inte hade en signifikant korrelation med bruket (Litt m.fl., 2021, s. 4;5). Att Sverige hade mindre bruk av marijuana än USA var inte förvånande med anledning av att det i Sverige finns en stark restriktiv narkotikapolitik, nolltolerans av marijuanabruk samt en negativ syn på bruket (Litt m.fl., 2021, s.5).

Cannabis blir allt mer vanligt runt om i världen och i samband med detta blir bruket mer accepterat, även hos de som själva inte brukar cannabis, trots detta råder det

fortfarande en viss stigmatisering kring bruket av cannabis (Hathaway, 2004, s. 559; Sandberg, 2012, s. 376-377; Williams, Ralphs & Grays, 2017, s. 419). Att bruka en illegal drog som cannabis måste döljas från omgivningen, exempelvis familj och vänner. Vidare är cannabisanvändare trötta på att ses som kriminella och oroliga över att bli socialt exkluderade från samhället (Sandberg, 2012, s. 376).

Att cannabis är den vanligaste drogen bland ungdomar i Sverige tyder även på att bruket i viss mån börjat bli normaliserat (Karlsson m.fl., 2019, s. 32). Cannabis börjar bli en del av kulturen hos unga vuxna, konsumtionen har en plats i vardagen och substansen är relativt lättillgänglig, vilket visar på en ökad acceptans (Williams m.fl., 2017, s. 413; Sandberg, 2012, s. 379-380). Fokuset har flyttats från brukarens egenskaper till kontexten av bruket, vilket har en stor påverkan för omgivningens acceptans av drogen (Hathaway, 2004, s. 573). För att undvika stigmatisering finns det oskrivna regler hos cannabisbrukare, dessa berör främst att bruket inte sker vid fel tillfälle eller i närvaro av fel personer (Hathaway, 2004, s. 574). Vidare brukas drogen med försiktighet och med respekt för de som har negativa attityder kring cannabis, det råder således informella regler bland cannabisbrukare (ibid).

4. Teori

I detta avsnitt kommer de valda teorierna att beskrivas och motiveras i relation till studiens syfte. Den rättssociologiska relevansen i studien är att undersöka om det föreligger en diskrepans mellan sociala normer och "law in books", det vill säga huruvida människors attityder kring cannabis stämmer överens eller ej med nuvarande lagstiftning och narkotikapolitik. De valda teorierna är sociala konstruktioner av Berger och Luckmanns (1971) och reglerings- eller sanktionspyramiden av Braithwaite och Ayres (2002). Den förstnämnda fokuserar på den sociala verkligheten och omgivningen, den andra grundar sig i synen på straff och sanktioner. Teorierna kommer tillämpas för att kunna analysera studenternas attityder. Studiens teoretiska ramverk bygger således på social kontroll och sociala konstruktioner, hur dessa två aspekter styr människors internalisering av normer. De valda teorierna samspelar i den utsträckning att studenternas syn på social kontroll, avskräckning respektive självreglering, kan förklaras genom sociala konstruktioner.

4.1 Berger och Luckmann - Sociala konstruktioner

Idén om social konstruktion kommer från sociologerna Berger och Luckmanns (1971) verk. De sociala processerna i samhället är det som formar och omformar människor i den subjektiva verklighet vi lever i, hur de sociala processerna påverkar människan bestäms i sig av de sociala strukturerna som präglar samhället (Berger & Luckmann, 1979, s. 201). Berger och Luckmann menar att människors identitet skapas genom förhållandet mellan samhället och människan (Ibid, s. 202). Samhället kan ses utifrån både en objektiv och en subjektiv verklighet, som i sig är en växelverkan mellan externalisering, objektivering och internalisering, vilket skapar den kunskap människor besitter efter interaktion med samhället (Berger & Luckmann, 1979, s. 153). Människor skapar en gemensam uppfattningen av den sociala verkligheten och ger saker och ting dess definition, därmed skapar människor den sociala kunskap som präglar den sociala verkligheten och tar del av varandras tillvaro (Berger & Luckmann, 1979, s. 154). Efter att människan tagit del av en socialisation och internaliserat den sociala verkligheten som råder i samhället kan hen även genomgå en sekundär socialisering, vilket innebär en ny process och en ny internalisering av andra delar av samhällets objektiva värld (Ibid). När människor socialiseras och formas konfronteras de av den signifikanta andra,

deras åsikter om rätt och fel, vad som är eller inte är ett accepterat beteende, blir människans objektiva verklighet (Berger & Luckmann, 1979, s. 155). Under socialiseringsprocessen internaliserar människan signifikanta andras attityder, åsikter och roller och formar sin identitet (Ibid, s. 156). De flesta människor möter samma institutionella program och ordningar i samhället vilket gör att den ges en objektiv verklighet som strävar efter att internaliseras hos befolkningen (Berger & Luckmann, 1979, s. 191).

Den sociala verkligheten uppfattas olika för alla människor eftersom vi har olika upplevelser av det som sker runt omkring oss. Hur människor ser och tolkar olika kontexter påverkas även av våra tidigare erfarenheter (Payne, 2015, s.40). Människors åsikter och attityder kan ses vara socialt konstruerat. Bakgrund, omgivning och umgänge påverkar människors vardag och deras uppfattning om vad som är rätt och fel, samt vad som är eller inte är ett acceptabelt beteende. Genom att studien undersöker faktorer i deltagarnas sociala omgivning kan teorin om sociala konstruktioner bidra med att analysera hur människor skapat och internaliserat sina attityder kring avkriminalisering av cannabis samt i vilken utsträckning den sociala omgivningen påverkat deras uppfattning. Exempelvis ställs frågor om det brukats cannabis i deras omgivning, om ens umgänge påverkar ens syn, hur de hade agerat om någon rökt cannabis och om de blivit påverkade av medias framställning av cannabis.

4.2 Braithwaite och Ayres - Reglerings- eller sanktionspyramiden

Reglerings- eller sanktionspyramiden är en teori som försöker reda ut när straff eller dialog fungerar bäst, vilket är en komplexitet (Braithwaite, 2002, s. 30). Teorin är utformad av John Braithwaite och Ian Ayres och grundar sig på att frivillighet och dialog i form av självreglering bör komma före straff. Längst ner i pyramiden finner vi "*persuasion*" (övertalning), vilket är det första steget och innebär att dialoger bör vara den första åtgärden som används för att upprätthålla regelefterlevnad bland befolkningen (Braithwaite, 2002, s. 30). För varje steg upp i pyramiden ökar förekomsten av straffande insatser för att uppehålla regelefterlevnad, fokuset ligger på att reglering och hårda straff endast ska bli aktuellt om dialog, varningar och mildare straff inte har någon effekt på befolkningen (Braithwaite, 2002, s. 30). Braithwaite och Ayres förespråkar att människor ska få tilltro till sin egna förmåga att skapa och följa

regler, oavsett vilket brott det gäller, innan det uppkommit skäl till något annat (Braithwaite, 2002, s. 30).

Genom att börja med dialog som första insats innan en övergång till hårdare straff blir tvångskontrollen mer legitim bland befolkningen och när reglering anses som legitim av befolkningen är det mer sannolikt att regelefterlevnad uppehålls (Braithwaite, 2002, s. 33). Braithwaite och Ayres menar att befolkningen ska bli avskräckta av att bestraffning ligger i bakgrunden, men att det ska inte vara första steget i regelefterlevnad. (Braithwaite, 2002, s. 35). Som bakgrund till teorin förklaras riskerna med restriktiva metoder, bland annat att de som kontrolleras upplever misstro, vilket i sin tur kan bidra till försvagad legitimitet (Larsson & Engdahl, 2010 s.56). Tillvägagångssättet utgår från att regelbrott vanligtvis grundas i slarv, misstag och att människor inte förstår anledning till olika regler. Detta ansåg Braithwaite och Ayres vara ett problem som kan reduceras genom information och stödinsatser. Vidare menade de om regelbrott har andra orsaker måste organisationer ha möjligheten att byta strategi, såsom varningar och böter. Inkapacitering måste också finnas som en metod, dvs att hindra en person att begå brott genom fysiska medel som en sista utväg om inget annat hjälper, exempelvis fängelse (ibid).

Ett exempel på hur Braithwaites och Ayres teori om reglerings- eller sanktionpyramiden har använts hittas i en drogrelaterad studie av Bacon & Seddon (2019). Teorin används för att förklara hur personalen reglerade beteendet hos människor med drogproblem (Bacon & Seddon, 2019, s. 405). Personalen arbetade mycket med övertalning och rådgivning gällande brukarnas vård och deras beteende, om det inte fungerade fanns möjligheten att använda sig av hot och tvång för att få brukarna att följa reglerna (Bacon & Seddon, 2019, s.407).

Teorin om reglerings- eller sanktionspyramiden kan bidra till analysen kring hur människor ställer sig inför en avkriminalisering, deras syn på straff och rehabilitering, samt människors upplevelse om den nuvarande lagstiftningen avskräcker folk från att bruka cannabis. Teorin blir också relevant för att analysera och jämföra studenternas inställning till avskräckning respektive självreglering gällande cannabisanvändning.

5. Metod

I detta avsnitt presenteras undersökningens metodologiska utgångspunkter, överväganden och processer. Metodvalet semistrukturerade intervjuer med polis- och universitetsstudenter beskrivs och motiveras.

I denna uppsats tillämpas en kvalitativ metod för att samla in datamaterial, vilket syftar till att samla in data som beskriver ett ämne snarare än att mäta det (Bryman, 2016, s. 454). Eftersom denna studie syftade till undersöka studenters attityder kring avkriminalisering av cannabis var studien intresserad av deltagarnas synpunkter och uttalanden, vilket kvalitativ metod kan bidra med (ibid). En kvantitativ metod hade genererat ett större urval och gjort det möjligt att generalisera resultatet men då syftet var att undersöka attityder var studien ute efter studenters åsikter och tankar och inte att mäta på en skala.

5.1 Datainsamling och urval

Det empiriska materialet i studien består av kvalitativa semistrukturerade intervjuer med studenter vid Lunds universitet och polisstudenter vid Malmö universitet, i åldersgruppen 19-29 år. Studien använder sig av ett målstyrt urval, vilket innebär ett icke-sannolikhetsbaserat urval, med anledning av att relevanta personer ska inkluderas i studien (Bryman, 2016, s. 496). Anledningen till ett målstyrt urval baserades på att studien ville ha datainsamling från en specifik åldersgrupp samt en heterogenitet bland könen och deras studieområde. Personer valdes ut medvetet från olika åldrar i gruppen 19-29 år samt personer från diverse fakulteter. För att komma i kontakt med universitetsstudenterna publicerades ett inlägg på facebook i en studentgrupp. Via en kontakt fick vi tag på en polisstudent att intervjua, vilket kan ses som studiens "gatekeeper". Efter att ha intervjuat första polisstudenten kom vi i kontakt med ytterligare respondenter, därmed blev urvalet även ett bekvämlighets- och snöbollsurval (Bryman, 2016, s. 496;504). Intervjuerna genomfördes med nio universitetsstudenter och fyra polisstudenter. Att urvalet inte är jämnt fördelat mellan grupperna grundar sig i att färre polisstudenter ville delta i studien. Att endast fyra polisstudenter intervjuades jämfört med nio universitetsstudenter ansågs inte påverka studien i en negativ

bemärkelse då polisstudenterna tog upp flertal olika argument och åsikter. Efter nio intervjuer med universitetsstudenter kunde det istället konstateras att snarlika argument, åsikter och faktorer kontinuerligt togs upp, därav ansågs studiens datainsamling mättad.

Datainsamlingen utgörs av semistrukturerade intervjuer som utgick från en intervjuguide vilket skapades innan datainsamlingen och innehöll olika frågor inom olika teman (se Bilaga 1). Teman skapades utifrån studiens tidigare forskning, bakgrund samt teorier och berörde attityder, social omgivning och avkriminalisering. Fördelen med semistrukturerade intervjuer är möjligheten för respondenterna att utforma svaren på ett valfritt sätt (Bryman, 2016, s. 563). Vid intervjuer finns möjligheten att låta samtalet röra sig i olika håll, därmed fångas det upp vad respondenten anser är viktigt och relevant, vilket var av intresse (Bryman, 2016, s. 561). Fördelen med intervjuer är möjligheten för respondenten att ställa frågor och för oss att ställa följdfrågor (Ibid).

Intervjuerna genomfördes både digitalt på zoom och fysiskt, valet gjorde respondenterna själva. Genomförandet av intervjuer digitalt blir mer flexibelt både för intervjuerna och respondenterna, inga resor måste tas i beaktning, därav blir tillvägagångssättet mindre tidskrävande och billigare (Bryman, 2016, s. 593). Den stora flexibiliteten som digitala intervjuer medför kan öka responsen på deltagandet i studien, samtidigt som risken att potentiella deltagare inte dyker upp på bestämd tid ökar (Ibid). Nackdelen är att teknologiska problem kan uppstå eftersom intervjun blir beroende av internetuppkoppling (Ibid). Detta var dock inget som inträffade på intervjuerna för denna studie. Eftersom intervjuerna på zoom genomfördes med kameran påslagen märktes inga skillnader jämfört med intervjuerna som skedde fysiskt, risken hade annars varit att studien gått miste om respondenternas kroppsspråk. Ljudet från intervjuerna spelades in efter godkännande av respondenten och transkriberades därefter. Ljudinspelning är av relevans för att inte missa viktig information samt att det är av intresse att höra hur respondenterna uttrycker sig, vidare kan det även vara distraherande att det antecknas under intervjun (Bryman, 2016, s. 577-578). En nackdel med att genomföra intervjuer är att det är tidskrävande att transkribera det inspelade materialet samt risken för intervjuareffekt, vilket innebär att deltagarna anpassar sina

svar utefter intervjuaren (Bryman, 2016, s. 579 och 287). För att optimera tiden delade vi upp genomförandet av intervjuerna och transkriberade dem enskilt. Detta är något som kan ha påverkat både genomförandet av intervjuerna och resultatet. Då intervjuguiden innehöll flertal frågor krävdes inte många följdfrågor, vilket annars är något som kunde varit en påverkansfaktor. När transkriberingarna gemensamt granskades framkom det att liknande faktorer togs upp av respondenterna trots att inga ledande följdfrågor ställdes.

Inför intervjuerna säkerställdes att genomförande skedde i en lugn miljö, därmed kunde samtalen förs i lugn och ro, vilket är viktigt för att ingen utomstående ska höra vad som sägs under intervjun (Bryman, 2016, s. 566). För att fånga upp viktiga ståndpunkter är det viktigt att intervjuaren lyssnar aktivt och är beredd på eventuella frågor (Ibid). Innan intervjuerna genomfördes började vi med att presentera studien och oss själva, därefter ombads intervjupersonen att berätta om sig själv innan intervjun övergick till de mer specifika frågorna kring cannabis. Intervjuerna varade 15-40 minuter och spelades in. Tiden för genomförandet av intervjuerna skiljde sig markant åt, vilket beror på flertal faktorer. Intervjuerna med polisstudenterna varade längre jämfört med universitetsstudenterna, vilket grundar sig i att de utvecklade sina åsikter och argument och hade mer att tillföra vid frågorna. Det märktes även under intervjuprocessen att polisstudenterna var mer insatta i frågan än universitetsstudenterna. När materialet var inspelat överfördes det till ett USB-minne som förvarades säkert, inspelningen raderades sedan från inspelningsapparaten. Detta för att inte riskera att någon utomstående skulle komma åt materialet.

5.2 Metod för dataanalys

En tematisk analys användes för att analysera datainsamlingen, vilket innebär att vi sökt efter teman i transkriberingen (Bryman, 2016, s. 702). Olika kategorier identifierades i intervjuerna för att hitta teman kopplade till ämnet cannabis (Bryman, 2016, s. 703). För att hitta olika teman har repetitioner av ord och meningar i transkriberingarna av intervjuerna identifierats (Bryman, 2016, s. 705). Fokus lades även på att identifiera likheter och skillnader i respondenternas beskrivning av olika teman kring cannabis (ibid). Transkriberingarna granskades och kodades gemensamt av oss genom att

uttalanden markerades med olika färger för att sedan utmynna till olika kategorier som namngavs så att det återspeglar de bakomliggande temana (Bryman, 2016, s. 707).

5.3 Validitet och reliabilitet

Studien strävar efter en hög validitet och reliabilitet, enligt LeCompte och Goetz (1982) kan dessa begrepp delas i två perspektiv, extern och intern (Bryman, 2016, s. 465). Extern reliabilitet handlar om studiens möjlighet för replikering, detta är i kvalitativ forskning en begränsning då fokus främst ligger på den sociala miljön och dess betingelser, som i sig ständigt förändras och kommer inte vara densamma vid en upprepade studie (ibid). Genom att vi redogör för varje steg i studien ökar möjligheten för utomstående att sätta sig in i processen för en eventuell upprepning (Ibid). För att sträva efter en hög intern reliabilitet har vi enskilt analyserat resultatet för att sedan gemensamt komma fram till en enad tolkning av genomgående teman som analysen slutligen består av (ibid).

Intern validitet innebär att forskarens observationer och beskrivningen av den sociala verkligheten ska stämma överens med de teoretiska idéer som tillämpas (Bryman, 2016, s.465). Intern validitet kan även beskrivas som studiens trovärdighet, för att stärka denna förhåller sig vår studie till de etiska regler som finns och respondenterna blir erbjudna att ta del av den slutgiltiga studien, på så vis kan deltagarna bekräfta att vi har uppfattat deras uttalanden och den sociala verkligheten korrekt (Bryman, 2016, s. 467). Den externa validiteten omfattar i vilken utsträckning studien kan generaliseras till andra populationer (Bryman, 2016, s. 466). Eftersom studien använder sig av ett icke-slumpmässigt urval, samt är begränsat i sitt omfång är den externa validiteten begränsad, vilket, enligt Lecompte och Goetz, är ett vanligt problem för kvalitativa studier (Bryman, 2016, s. 466-467).

5.4 Forskningsetiska principer

Insamling av material till denna studie bygger på intervjuer och därmed är det nödvändigt att följa forskningsetiska regler. De huvudkrav som finns är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Lindstedt, 2019, s.51).

Informationskravet innebär att vi som forskare är skyldiga att informera de berörda personerna. Kravet omfattar information om forskningens ämne, syftet med studien, hur materialet kommer användas, att deltagandet är frivilligt och att uppsatsen kommer offentliggöras (Lindstedt, 2019, s.51). Informationskravet uppfylls i denna studie genom att ett informationsbrev skickades ut till de deltagande där information framgick beträffande frivillighet, syftet, presentation av oss själva, avbrytande deltagande och var uppsatsen publiceras. Det andra kravet, samtyckeskravet, handlar om att respondenterna själv får bestämma över sitt deltagande, bland annat gällande om de vill delta, hur länge och under vilka förutsättningar de vill delta (Lindstedt, 2019, s.52). Beträffande hur deltagarna lämnar samtycke för att delta i undersökningen framgick i informationsbrevet. Om personen valde att delta i studien medgav de sitt samtycke, samtidigt som det poängterades att samtycket och deltagandet får avbrytas när som helst (ibid).

Konfidentialitetskravet innebär att inga obehöriga ska kunna ta del av informationen. Detta krav uppfylldes genom att det i informationsbrevet framgick hur vi skulle använda och behandla materialet. Alla deltagande i studien avidentifierades och gavs ett pseudonym, exempelvis "UniStud_1" för att skydda dess identitet. Ålder, kön, fakultet och bakgrund inkluderades inte i resultatet i syfte till att skydda identiteten. Syftet med inspelat material och hur det behandlas redogjordes, samt när inspelning och transkribering kommer att raderas (Lindstedt, 2019, s.52-53).

Det sista kravet, nyttjandekravet, innebär att den insamlade datan endast får användas för forskningsändamål (Lindstedt, 2019, s.55). Detta krav uppfylls genom informationsbrevet där det framgick att uppgifterna som samlas in endast används i syfte för kandidatuppsatsen. Med anledning av uppsatsämnets känsliga karaktär är det viktigt att kravet uppfylls och att uppgifterna inte används för annat ändamål.

6. Resultat

Nedan presenteras resultatet från intervjuerna genom tre olika kategorier; generella ståndpunkter, social omgivning och avkriminalisering. Först redogörs resultatet av universitetsstudenter och därefter polisstudenterna.

6.1 Universitetsstudenter

6.1.1 Generella ståndpunkter

Studenterna hade generellt relativt liberala tankar¹ kring cannabis. De spontana tankarna kring substansen kopplades bland annat till "chilla", avslappning, "good vibes", normaliserat, berusningsmedel samt en drog likt alkohol.

"När jag hör cannabis tänker jag typ stoner, vad heter han, snoop dogg. Jag tänker bara liksom, att man har en jolle, röker lite gräs. Hade någon sagt en annan drog tänker man ju shit asså, cannabis är liksom good vibes." (UniStud_6, 2022).

De upplevda effekterna av cannabis i samhället var flera. Bland annat uppgavs problemet med att unga börjar röka tidigt, risken för ett beroende samt att cannabis påverkar den kognitiva förmågan. Samtidigt var det en tredjedel av studenterna som uppgav att effekterna var positiva i medicinskt syfte. Fem respondenter menade att bruket av cannabis sponsrade kriminella gäng vilket ansågs vara negativt.

Tankarna kring om cannabis ökar sannolikheten att testa andra droger var delade. En student ansåg att sannolikheten ökade medan en annan upplevde att alkohol hade större påverkan. En tredjedel av studenterna upplevde att det var individbaserat. Två andra ansåg att det ökade sannolikheten för testa psykedeliska droger. Det upplevdes även att sannolikheten ökade så länge cannabis var illegalt, om bruket blev legalt skulle risken inte öka. Ett genomgående tema hos respondenterna var att majoriteten ansåg att cannabis är mindre farligt än både annan narkotika och alkohol. En student uppgav att det berodde på mängden som brukades. En annan ansåg att cannabis låg på samma nivå som alkohol. Respondenterna menade att alkohol gjorde människor mer aggressiva och våldsamma. Vidare upplevde studenterna att man vid cannabis blir mer seg och trött samt att det är svårt att överdosera substansen i relation till alkohol.

¹ Med liberala tankar menar studien att man förespråkar öppenhet, frihet och valfrihet

Åtta av nio studenter ansåg att acceptansen kring cannabis i Sverige har ökat. De menade att den globala debatten kring cannabis och andra länders avkriminalisering och legalisering har påverkat acceptansen i Sverige. En student upplevde att acceptansen ökat på grund av att fler i ens omgivning testat substansen. Respondenterna resonerade även kring att deras generation är mer öppna för cannabis medan den äldre generationen är mer emot. En student förklarade:

“Jag skulle säga att media säkert har påverkat vår bild, det har blivit lite romantiserat liksom, sen att vi blir påverkade av andra länder, hela skaterviben och stoner viben har blivit mer trendigt typ. Därför tror jag det blivit mer accepterat, plus att fler länder legaliserat det, då känns mer tolererat. För våra föräldrar, min morsa, tycker cannabis är lika dåligt som alla andra droger, medans för mig är det verkligen inte fallet [...]. Vi och alla som är yngre än oss kommer va toleranta mot det.” (UniStud_6, 2022).

Det uppgavs flera motiv till varför folk brukar cannabis, bland annat för effektens skull, ruset, lugnet som skapades, att det var roligt och för att man mådde bra av det. En respondent upplevde att det blivit en sällskapsgrej. Ytterligare en ansåg att människor brukar på grund av sitt umgänge, om någon testar så testas man själv. Vidare uppgav en student att motivet även kunde vara för självmedicinering och i relation till detta uppgav tre respondenter att motivet kan va psykisk ohälsa.

6.1.2 Social omgivning

Alla studenter uppgav att det brukats cannabis i deras omgivning. Fem av intervjupersonerna menade att de varken hade agerat eller reagerat om någon brukat cannabis, däremot var det fyra stycken som hade agerat om de såg tendenser till missbruk. En universitetsstudent förklarade följande:

“Absolut ifall jag såg det som ett problem, det har och göra med modifikation, om jag hade sett att någon av mina kompisar [...] hade alkoholiserade tendenser, hade jag kanske sagt stopp eller undrat vad som sker eller hur man kan hjälpa. Det är inte så att jag hade reagerat eller agerat om någon rökt på.” (UniStud_2, 2022).

Respondenterna var delade i frågan gällande vilka sammanhang cannabis brukas. Fyra av studenterna uppgav att det brukas mest till vardags, till skillnad från fyra andra respondenter som menade att det främst brukades i festsammanhang, vid festivaler och klubbar. En av studenterna upplevde att det brukas både på fest och hemma med vänner. Vidare uppgav sex studenter att de tror att cannabis brukas mer enskilt än i

kombination med alkohol. En annan student menade att det var lika vanligt med som utan alkohol. Två intervjupersoner resonerade att de som testat cannabis förmodligen gör det i samband med alkohol medan de som brukar regelbundet gör det enskilt.

Att människors umgänge påverkar synen på cannabis var något alla respondenter var överens om. Tre studenter upplevde att acceptansen för cannabis ökar om det brukas i ens umgänge. Studenterna var relativt delade i sina åsikter huruvida ens syn på cannabis har påverkats av media. Fyra respondenter upplevde att de inte påverkats av media överhuvudtaget. En student ansåg att man tar åt sig både av det positiva och negativa i media för att sedan bilda en egen uppfattning. En annan student svarade såhär:

“Ja och nej, jag känner att jag har en egen syn och bryr mig inte jättemycket om det negativa som skrivs. Media kanske inte påverkar mig jättemycket, mer kanske om det är någon debatt där forskare inom området uttalar sig. Jo till viss del, om det handlar om gängkriminaliteten, den aspekten påverkar nog.” (UniStud_2, 2022).

Två studenter ansåg att man påverkas mer av sitt umgänge än av media. Samtidigt upplevde en student att man indirekt påverkas av media genom att man läser om länder som legaliserat och avkriminaliserat cannabis och därmed får en normaliserad syn.

6.1.3 Avkriminalisering

Generellt hade studenterna delade tankar kring konsekvenser med en avkriminalisering av cannabis. Två studenter menade att en negativ aspekt är att fler hade börjat köpa cannabis, vilket hade genererat mer pengar till kriminella gäng. Tre respondenter upplevde att fler hade sökt vård för missbruk av cannabis. I relation till detta ansåg tre respondenter att synen på drogmissbruk hade skiftat från ett kriminellt handlande till en sjukdom i samhället, vilket angås positivt. Vidare menade studenterna att de ungdomar som brukar cannabis inte längre skulle bli socialt exkluderade från samhället. Ett argument beskrevs följande:

“Det största problemet med kriminaliseringen idag är att majoriteten av gräsanvändare är under 25, som har hela livet framför sig, det är helt absurt hur mycket det skadar deras liv om man får en prick i registret för en sådan liten grej.” (UniStud_5, 2022).

En annan student uppgav denna förklaring:

“Jag tycker det vore bra om en avkriminalisering hade tagit plats för kanske inte bara cannabis, generellt för det egna bruket, för jag har sett baksidan för ungdomar som fastnar i drogmissbruk, att man är rädd för att söka hjälp och för att man inte behandlas som en person med sjukdom eller ett problem, utan som en brottsling i samhällets syn på en. Det gör att förskjuter många ungdomar som hamnar i sådan problematik ännu längre ut från samhället, särskilt ifall de kanske blir påkomna en gång i ungdomen och kanske inte kan ta körkort efter 5 år, inte får jobba inom vissa yrken.” (UniStud_2, 2022).

Två av studenterna menade att en avkriminalisering hade bidragit med en ökad acceptansen och därmed en minskad stigmatisering kring bruket av cannabis, vilket ansågs positivt. En tredjedel av respondenterna var överens om att det skulle öka användandet av cannabis, varav en ansåg att det skulle bidra till fler missbruk och bruk av andra droger. Däremot upplevde en annan student att det inte skulle påverka bruket av andra droger.

En majoritet av studenterna var för en avkriminalisering av cannabis i Sverige. En student var delad i sin åsikt och en annan var emot en avkriminalisering. Av de som var för en avkriminalisering var det sex personer som menade att det skulle leda till att människor med missbruk skulle våga söka hjälp. Ett annat argument var att människor själva bör få bestämma över vad de gör med sina liv. En annan student ansåg såhär:

“Det är för hårda straff idag. För vad man gör är straffen helt enkelt får hårda. Också kopplat till andra länder, vissa har det helt legaliserat medan vi har otroligt hårda straff, för exakt samma sak, det blir väldigt märkligt.” (UniStud_4, 2022)

Fortsättningsvis argumenterade en student för att cannabis inte är farligare än alkohol, vilket idag är legalt. Studenten som var delad i frågan gällande avkriminalisering ansåg att det är positivt att ha en lagstiftning men att cannabis i sig kanske inte är problemet, utan risken för bruk av tyngre droger. Vidare upplevde studenten att människor brukar cannabis trots att det är illegalt. Studenten som var emot en avkriminalisering beskrev följande:

“Jag tror det kommer öka användandet, vilket kan leda till negativa konsekvenser, mer missbruk, att det leder till att man testar andra droger.” (UniStud_3, 2022).

Studenterna hade allmänt inga djupa kunskaper om lagstiftningen kring cannabis bortsett från att allt är illegalt, därav hade de flesta inga tankar kring dagens lagstiftning.

Däremot var det två respondenter som upplevde det orättvist att man i Sverige kan straffas för att ha cannabis i kroppen även om det brukats i ett land där det är lagligt, exempelvis i Amsterdam. En student beskrev det såhär:

“Så fort du har cannabis hemma, på dig eller till och med i kroppen är det olagligt. Du kan röka cannabis i Amsterdam där det är lagligt, sen kommer man hem till Sverige och du har kvar det i kroppen i några dagar, då är du en brottsling helt plötsligt. Hela idén med att det är olagligt att ha det i kroppen, Sverige är typ det enda landet som har det, vilket är fruktansvärt restriktivt, jag ser inte det positiva i det faktiskt.” (UniStud_5, 2022).

Åtta av nio universitetsstudenter ansåg att fler hade sökt vård för missbruk av cannabis om det hade avkriminaliserats. Anledning till att människor idag är rädda för att söka hjälp angås vara på grund av rädslan för konsekvenserna av att få en prick i registret. En student redogjorde för sin egna upplevelse av problemet:

“Jag vet själv en person som hamnade i djupa drogproblem med heroin och annat, hen² vågade inte söka vård på grund av vad det kunde bli för konsekvenser av det. Det gjorde att hen själv ville sluta, och försökte, vilket gick bra en tid, sen fick hen ett återfall och då tog hen en överdos. Jag liksom bara tänker utifrån dessa aspekter, om en sådan person hade kunnat känna att jag inte kommer straffas för detta tror jag absolut att fler hade våga söka vård.” (UniStud_2, 2022).

Studenten som ansåg att antalet vård sökande inte skulle öka vid en avkriminalisering beskrev följande:

“Ja det är det man pratar om med alkohol, det är utbrett med alkoholmissbruk, det finns ingen vård att få, det är typ psykisk ohälsa också, som i och för sig kan kopplas till cannabismissbruk. Vården måste utvecklas, hade det avkriminaliserats hade ännu fler missbrukat och inte fått hjälp.” (UniStud_3, 2022).

Beträffande frågan om studenterna upplevde att rättsliga påföljder avskräcker människor från att bruka cannabis fanns det delade åsikter. Två tredjedelar av studenterna var helt övertygade om att det inte avskräcker alls. Däremot var det två av de som uppgav att man tar det mer försiktigt. En av studenterna förklarade följande:

“Nej det tror jag inte. Man tar det väl lite försiktigare, inte lika öppen med det till alla, de som hade brukat har redan testat och brukar idag i så fall, bara att man får vara lite försiktigare.” (UniStud_5, 2022).

² Hen som pronomen används för att skydda anonymitet.

Tre studenter sa både ja och nej, varav två menade att de personer som redan brukar inte påverkas alls av att det finns rättsliga påföljder, däremot kan det avskräcka personer som inte testat.

Det fanns skilda tankar bland studenterna gällande hur en avkriminalisering hade fungerat i Sverige. Fyra studenter menade att det hade fungerat bra. Ytterligare en student ansåg att det hade fungerat men uttryckte även komplexiteten med gängkriminaliteten. Däremot var det två som ansåg att det inte hade varit bra, dels att det är svårt att genomföra och dels att fler hade börjat bruka, vilket hade genererat mer pengar till kriminella gäng. En annan student beskrev följande:

“Dels tror jag inte att man inte bara kan avkriminalisera cannabis, det kommer bara leda till att fler köper från svarta marknaden. Det man måste göra är att avkriminalisera alla droger och legalisera cannabis. Då vill jag se systembolag för cannabis liksom.” (UniStud_5, 2022).

Samtliga universitetsstudenter ansåg att cannabismissbruk är en sjukdom, likt alkoholmissbruk.

6.2 Polisstudenter

6.2.1 Generella ståndpunkter

Polisstudenternas spontana tankar kring cannabis skiljde sig åt. Det framfördes bland annat hur mycket resurser som läggs på cannabisbruk och att det idag är lättillgängligt. Vidare ansågs det stigmatiserat hos den äldre generationen men relativt normaliserat i samhället idag.

De upplevda effekterna av cannabis i samhället var flertal bland polisstudenterna. Till skillnad från resterande polisstudenter var det en student som menade att effekterna var individbaserade, vissa blir opåverkade medan andra hamnar i missbruk. Vidare beskrevs det av en polisstudent att det kan vara positivt i medicinskt syfte. En annan polisstudent menade att det skapar gruppträck samt att cannabis är ett steg mot tyngre droger. Så här beskrev en annan student:

“[...]det är ett gift för samhället och att vi lägger enorm mycket samhällsresurser på det och att folk inte kan hålla sig från det och blir lagförda för det. Där ser jag ett problem att det kostar

samhället pengar både i form av poliser, rättegångar och då vård för medborgarna.”
(PolStud_2, 2022).

Alla polisstudenter ansåg att cannabis är mindre farligt än annan narkotika och menade att hälsoriskerna är mindre. En av polisstudenterna menade att risken för missbruk är högre vid bruk av annan narkotika. Åsikterna skiljde sig åt när cannabis ställdes i relation till alkohol. En polisstudent uppgav att det antingen var lika farligt eller mer, en annan menade att medicinsk cannabis inte var mer farligt än alkohol men att risken för att testa tyngre droger ökar. En student upplevde att cannabis var mindre farligt fysiskt, men farligare i relation till samhället. En annan polisstudent resonerade såhär:

“Jag skulle nog kategorisera det som mindre farligt. Jag känner det är mindre farligt med att de riskerna man egentligen ser med cannabis är snarare en form av förvirring och upphöjdhet i humör[...]. Det finns ju folk som reagerar väldigt starkt i negativ bemärkelse på alkohol, att de blir aggressiva, får kortare stubin, blir ganska aggregerade av de.” (PolStud_2, 2022).

Ett genomgående tema gällande polisstudenternas uppfattning om cannabis i relation till det polisiära arbetet var de resurser som polisen lägger på cannabisbruk. Ena polisstudenten uppgav att desto mer normaliserat cannabis blir desto mer jobb blir det för polisen. Två av polisstudenterna uppgav att resurser kunde lagts ner på annan brottslighet eller tyngre droger istället för cannabis.

“[...] sen är det klart att man kanske inte är förtjust i att springa runt och ta liksom ett halvt gram från folk, då är det ju mer tyngre droger som tilltalar [...]. För polismyndigheten är det en stor kostnad att plocka folk i den utsträckning man tvingas göra om man har kriminaliserat det, det är ju en av de stora uppgifterna ju”. (PolStud_1, 2022).

En annan uttryckte:

“Det jag ser är att vi har väldigt mycket jobb att göra för det är fortfarande rättssäkerhet som måste upprätthållas i form av att allt ska dokumenteras och åtgärder ska genomföras, sen att det inte riktigt får någon effekt i slutänden mer än att man kanske avskräcker en ungdom här och där vilket är väldigt bra. I övrigt ser jag inte de här slående effekterna när det kommer till polisens arbete gentemot cannabis just om man då tänker på det daliga på gatan.” (PolStud_2, 2022).

Det fanns delade tankar kring om cannabisbruk ökar sannolikheten att testa andra droger. Två av polisstudenterna ansåg att risken ökade medan de andra två menade att

det var individuellt och att risken ökade för vissa, att ungdomar gillar ruschen att gå utanför lagens ramar.

Tre av polisstudenter uppgav att acceptansen kring cannabis har ökat medan en upplevde att acceptansen går upp och ner hela tiden. Samtidigt uppgav en polisstudent att den stigmatisering som fanns förr har minskat och att missbruket mer börjar framställas som en sjukdom snarare än något kriminellt. En annan upplevde att allmänheten börjar se cannabis som en ofarlig drog då ruset endast varar några timmar. En av polisstudenterna beskrev acceptansen såhär:

“Jag tror det blivit mer accepterat och det tror jag har att göra med den politik som bedrivs internationellt där man ser fler och fler som legaliserar [...]. Med dagens medier sprider sig information snabbt och jag tror att många svenska medborgare fått en mer liberal bild sätt till cannabisanvändningen vad som fanns tidigare. Däribland man själv som då tittar på det med andra ögon nu än vad jag kanske gjorde för 5 år sen när det inte var alls lika mycket i ropet.”
(PolStud_2, 2022).

Motiven till varför folk brukar var blandat. En av polisstudenterna ansåg att människor var ute efter den euforiska effekten, att man känner sig gladare och att ens problem försvinner för stunden. En annan menade att motivet var för att slappna av och i kombination med fest. Två av polisstudenterna upplevde att människor brukar för nyfikenhet och att det sedan kan övergå till långvarigt bruk på grund av psykisk ohälsa. En av studenterna menade att cannabis kan upplevas som bättre alternativ än ångestdämpande exempelvis.

6.2.2 Social omgivning

En majoritet av polisstudenterna upplevde att cannabis brukas i festsammanhang och större tillställningar som festivaler. En annan polisstudent menade att det brukas där ungdomar vistas och i liberala kretsar, men inte i utelivet, där är det främst andra droger. Tre polisstudenter hade uppfattningen att cannabis främst brukas i kombination med alkohol medan en annan ansåg att det främst brukades enskilt. En student förklarade det såhär:

“Jag upplever att det brukas mest i festivalsammanhang [...]. Jag personligen har inte jättemycket erfarenhet i det där, men det känns mer som en festgrej än en vardagsgrej”
(PolStud_4, 2022)

Två av respondenterna menade att samhället har en allt lättare syn på cannabis idag, att det är ganska normaliserat och inte särskilt allvarligt. Två studenter ansåg att det finns två olika läger, den yngre generationen och den äldre. Den yngre generationen har en mer liberal syn på cannabis och tycker inte det är farligt, de präglas mer av information från omvärlden, exempelvis USA. Den äldre generationen använder inte samma plattformar, ser inte samma information och har därav en annan syn på cannabis. En av polisstudenterna beskrev följande:

“Ja asså, det är ju stigmatiseringen, politikerna börjar ju klanka ner på de kriminella nätverken och det som är drogrelaterat. Det känns som att den nya generationen är mer liberala framförallt, det är ju mycket influenser från USA nu, deras drogliberala delstater förs mycket hit.” (PolStud_1, 2022).

6.2.3 Avkriminalisering

Gällande frågan vilka konsekvenser polisstudenterna ser med en avkriminalisering av cannabis i relation till det polisiära yrket var alla överens om att det skulle bidra till en lättnad för polisens resurser. Resurser som istället skulle kunna läggas på mer prioriterade områden. En polisstudent uttalade sig såhär:

“Man behöver inte lägga de resurser på cannabisanvändning som egentligen inte spelar stor roll. Mycket arbete som hade kunnat läggas på något helt annat som kanske egentligen är högre prioritet i konsekvenserna. Avkriminalisering hade varit bra i att fria resurser till att göra andra mer prioriterade ärenden.” (PolStud_4, 2022).

En respondent menade att det skulle bli ännu svårare att reglera gängkriminaliteten och en annan upplevde att det skulle ge signal om att det är okej med tyngre droger. Ytterligare en polisstudent menade att budgeteringen för polismyndigheten kunde minskat, då hade däremot andra kostnader istället ökat i samband med ett utbrett missbruk. Personen beskrev det såhär:

“Skulle förmodligen se att LVM och LPT lagstiftningen kommer nyttjas mer, det står ju i relation till att ju fler som brukar ju fler kommer förmodligen ju omfattas av LPT eller LVM, Lagen om psykiatrisk tvångsvård och Lagen om Missbrukare. Ett mer utbrett brukande av cannabis skulle väl ändå kunna leda till att vårdlagarna där, även LOBen, får utnyttjas mer”. (PolStud_1, 2022).

Samtliga polisstudenter har kunskap om nuvarande lagstiftning kring cannabis eftersom de läst om narkotikastrafflagen i skolan. En av polisstudenterna ansåg att lagen är bra och tydlig. En annan student resonerade följande:

“Jag skulle säga att den känns ganska rimlig till viss del, [...], det man kan ha tankar kring är det där med mängderna. Hur mycket man behöver inneha av viss narkotika, typ gräs, du måste ha otroliga mängder på dig för att det ens ska bli något av det. [...] antingen får man dra det hårdare att det är totalt inte accepterat att ha på dig alls typ, eller typ inte mer än att du får dagsböter, eller markera mer i lagstiftningen att det inte är okej att inneha cannabis. För du får inte jättehårda konsekvenser av det ändå.” (PolStud_4, 2022).

Den tredje upplevde att lagens upplägg fungerar och är applicerbar. Däremot ansåg personen att man på lösare grunder bör kunna visitera folk, att det inte ska krävas skälig misstanke avseende narkotikabruk. En annan polisstudent var inte lika positivt inställd till lagen och resonerade såhär:

“Det jag egentligen har kommit fram till när jag studerar det med polisiära ögon är väl att det kanske är mer jobb än vad det gör nytta med det, att det är väldigt mycket tid och resurser som läggs på arbete gentemot cannabis när de resurserna kanske skulle behövas någon annanstans.” (PolStud_2, 2022).

Två av polisstudenterna upplevde att cannabissmissbruk inte är ett problem och ansåg inte att fler skulle söka vård om det avkriminaliserades. En av studenterna beskrev såhär:

“Nej det tror jag inte, för jag tror just ett cannabissmissbruk är ingenting som är jätteutbrett, det är mer grövre narkotika som är större missbruk där folk tar till vård. Jag tror inte det hade skett någon större skillnad.” (PolStud_4, 2022).

En av polisstudenterna upplevde att det idag inte är stigmatiserat att söka vård även om det är kriminaliserat. En annan polisstudent upplevde motsatsen:

“Jag tror absolut att det hade varit så, det är väl lite generellt att om man har ett problem i Sverige är det nästan lite tabubelagt att söka hjälp för det. Jag tror att många samhällsproblem som kanske kommit upp mer i media och blivit en större acceptans för kanske kända personer kanske gått i täten och kanske tagit många civila människors strid.” (PolStud_2, 2022).

Gällande huruvida påföljderna avskräcker människor från att bruka cannabis ansåg en majoritet att det har en viss effekt. Det finns fortfarande en viss grupp människor som inte bryr sig om rättsliga påföljder alls, de kommer poliväsendet inte åt. En annan polisstudent beskrev följande:

“Nå det tro jag väl egentligen inte heller, det har väl att göra med att det är, det vet ju alla poliser också, något som i faktum är olagligt som vi ska jobba emot men det finns större problem i samhället som är mer allvarliga och har större påverkan. Jag tror väl att folk är villiga att ta risken kontra den lilla straffskala vi har för eget bruk av cannabis, skulle man bli upptäckt är det i regel bara böter.” (PolStud_2, 2022).

Beträffande polisstudenternas tankar kring straff var det en som ansåg att det kunde vara mildare medan två tyckte det skulle skärpas. Respondenterna menade att allmänheten är medvetna om att konsekvenserna inte är särskilt allvarliga. En av polisstudenterna uttryckte följande:

“[...] Om det ska vara olagligt behöver man ha strängare straff för det. I synnerhet gentemot ungdomar, att man kanske är hårdare där. För det faktum om man testas för första gången och blir lagförd för första gången blir man ofta inte lika hårt dömd. Att man kanske borde ta bort den här presumptionen som finns om att man blir mildare lagförd första gången, utan att man kanske tar i med hårdhandskarna där från rättsväsendet sida, visa att detta är fel och därmed avskräcker.” (PolStud_2, 2022).

Samtidigt menade polisstudenten att det är genom dialoger och föreläsningar som samhället når ungdomar idag, inte genom straff i syfte att avskräcka.

“Jag tror det är genom dialog som vi når ungdomar. I alla fall, nu kan jag bara prata för mig själv men tror det var en gång under högstadietiden och en gång under gymnasietiden som vi blev informerade om drogers påverkan, då är givetvis lite alkohol inkopplat men kanske inte alls i den utsträckningen som jag idag som vuxen hade känt kanske hade behövts för vissa.” (PolStud_2, 2022).

En annan polisstudent menade såhär:

“[...] Det kan va på den nivå det är på idag men mer krav på uppföljning och kanske läkande samtal. Speciellt för de som blivit lagförda flertal gånger, att det skulle vara ett krav och om det inte blir så kommer konsekvenserna att bli hårdare.” (PolStud_1, 2022).

Om en avkriminalisering ska genomföras ansåg tre polisstudenter att det även krävs förändringar på andra plan för att det ska fungera. Två av de menade att det är en stor förändring jämfört med hur Sverige ser på droganvändning idag med tanke på att vi har nolltolerans. En av polisstudenterna uttalade sig såhär:

“[...] Det är en väldig skillnad jämfört med hur vi ser på cannabisbruk idag, idag har vi en ganska oacceptabel syn på narkotika från staten, [...]. Jag tror man behöver se över andra lagar i samhället vid avkriminalisering, ex drograttfylleri. Det skulle bli en stor samhällsförändring, jag säger däremot inte att det inte hade kanske funkat, det vet man ju inte.” (PolStud_4, 2022).

En av de tre menade att vi behöver ha samma system för cannabis som för alkohol i Sverige om det skulle avkriminaliseras, att det måste en beredskap för när det går fel, exempelvis har vid vårdlagar vid alkoholkonsumtion.

"[...] Innan man avkriminaliserar det behövs ett skyddsnät när det kommer till cannabis, man måste ju kunna omhänderta folk, vilket vi kan enligt lagen om berusning kopplat till cannabis. Det måste finnas ett stort skyddsnät som fångar upp, där man faktiskt kan vända sig någonstans om man känner att detta är problem för mig, vi måste ha en stor beredskap när det kommer till tvångsvård." (PolStud_2, 2022).

Den fjärde polisstudenten menade såhär:

"Nä, jag tror det hade kostat samhället för mycket pengar i form av sjukvårdskostnader. Vi har ingen kapacitet i den mån det krävs att ha de insatserna på individnivå gällande lätt missbruk som cannabis." (PolStud_1, 2022).

Slutligen skulle två av polisstudenterna kategorisera missbruk av cannabis som en sjukdom, precis som vid alkoholism. Den tredje polisstudenten hade en delad mening och uppgav att cannabisbruk inte skulle kategoriseras som en sjukdom i sig, utan istället ses som en konsekvens av en bakomliggande sjukdom. Studenten menade samtidigt att det till viss del kan klassas som en sjukdom. Den fjärde menade att människor borde söka vård oavsett vad för missbruk man har, vi har ett skyddsnät i Sverige som medborgarna borde kunna förlita sig på.

7. Analys

Resultatet har analyserats och tre övergripande teman har identifierats utifrån studenternas attityder kring en avkriminalisering av cannabis. Följande kommer områdena straff eller behandling, den sociala kontexten och samhället redogöras samt analyseras i relation till tidigare forskning, de två utvalda teorierna samt bakgrunden som omfattar narkotikapolitiken och den svenska lagstiftningen.

7.1 Social kontroll - straff eller behandling?

Det råder en diskrepans mellan polisstudenters och universitetsstudenters syn på straff gällande cannabis. Å ena sidan säger universitetsstudenter att det idag är för hårda straff i proportion till själva brottet. Å andra sidan förespråkar en del polisstudenter högre straff. Alla polisstudenter var dock inte överens om att hårdare straff var lösningen. En polisstudent tryckte på att dialog och uppföljning bör vara första steget innan straff. Detta är även något Braithwaite och Ayres (2002) förespråkar, de vill ge mer tilltro till befolkningen innan straff blir relevant. Andra polisstudenter tryckte istället på att straffen bör vara hårdare, vilket ligger i linje med den restriktiva narkotikapolitiken som råder i Sverige samt att politiken vilar på avskräckning. Att polisstudenterna förespråkar hårdare straff skiljer sig åt från Braithwaite och Ayres syn på social kontroll, de menar istället att straff ska befinna sig i bakgrunden. Polisstudenterna studerar till att upprätthålla lagen vilket kan ha påverkat att de generellt förespråkar avskräckning. Lagen idag har nolltolerans av all form av narkotika, vilket polisstudenterna influeras av. Utifrån Berger och Luckmanns (1979) teori om sociala konstruktioner kan polisstudenternas attityder ses som socialt konstruerade genom att de formas och omformas av sina sociala interaktioner i samhället. De befinner sig i flertal interaktioner med polisväsendet genom sin utbildning, därmed påverkas de av attityderna som polisväsendet präglas av.

Fortsättningsvis går det utifrån reglerings- eller sanktionspyramiden tolka att majoriteten av studenterna föredrar en självreglering kring bruket av cannabis framför straff. Universitetsstudenterna anser att straffen är för hårda, att de inte står i proportion till brottet, vilket tyder på att det finns en misstro. Braithwaite och Ayres menar att en restriktiv reglering kan skapa misstro bland befolkningen som kan

försvaga legitimiteten för lagarna, vilket börjar ske hos studenterna. Studenterna menar även att det är fel att straffas för något i Sverige som man utfört lagligt i ett annat land. Detta pekar på Braithwaite och Ayres diskussion kring att ge befolkningen mer tilltro i sitt handlande. Samtidigt föredrog de polisstudenter som förespråkar hårdare straff, avskräckning som metod. Detta visar på att deras syn ligger i linje med rådande narkotikapolitik som bygger på att skapa rädsla hos befolkningen kring narkotika (Goldberg, 2021).

Syftet med narkotikalagstiftningen i Sverige har länge varit allmänpreventivt. Studenterna är däremot tveksamma till huruvida det syftet uppnås. Majoriteten av universitetsstudenterna upplevde att de rättsliga påföljderna inte avskräcker människor från att bruka cannabis. Berger och Luckmann menar att människor skapar den kunskap som de besitter genom interaktion med samhället. Genom att studenterna har tagit del av varandras erfarenheter har de skapat sin uppfattning kring sanktioners avskräckning. Två av studenterna menade att bruket inte sker öppet framför alla, vilket även tidigare forskning pekar på, bruket sker i hemligt på grund av rädsla för sanktioner (Ekendahl m.fl., 2020). Goldberg (2021) menar att ett annat alternativ hade varit att utbilda medborgare om narkotika istället för att lägga all fokus på avskräckning. Att dialog och utbildning är något som bör ligga i fokus upplevde även en av polisstudenterna som menade på att dialog har bättre effekt än de avskräckande straffen. Samhället bör utbilda ungdomar kring riskerna med bruk av narkotika istället för att hota med sanktionerna. Denna syn pekar mot Braithwaite och Ayres diskussion om dialog respektive straff, där övertalning förespråkas som ett första steg i regleringen.

Ett av syftena med narkotikalagstiftningen var att kunna förbättra möjlighet till vård och behandling vid missbruk. En tydlig majoritet av universitetsstudenterna var övertygade om att fler hade sökt vård om cannabis avkriminaliserades. Människor idag vågar inte söka vård vilket grundar sig i rädslan av att få en prick i registret samt att det är tabubelagt. Det tyder på att lagstiftaren inte lyckats med vård- och behandlingsmöjligheterna. Redan vid lagförslaget 1988 framkom oron att människor inte skulle våga söka vård för missbruk på grund av rädslan för straff om eget bruk kriminaliserades (BRÅ, 2000, s.13). Utifrån intervjupersonerna blev det som befarat, att människor inte vågar söka vård. Detta visar på att det föreligger en diskrepans mellan

vad lagen syftade till och vad den faktiskt har åstadkommit. En universitetsstudent hade egna erfarenheter gällande rädsla för att söka vård vid missbruk. Rädslan över att få en prick i registret, som kan påverka bland annat jobbmöjligheter, tog över vilket slutade med att en ung person gick bort av en överdos. Om ansvarsfrihetsregeln inte hade slopats 1993 är det möjligt att personen som gick bort i en överdos hade vågat söka hjälp. Respondentens positiva inställning till utökade vårdmöjligheter har påverkats av personens egna upplevelser. Att studenten har påverkats av omgivningens upplevelser kan förklaras genom de sociala konstruktionerna som menar på att människor uppfattning om den sociala verkligheten påverkas av att vi tar del av varandras tillvaro. Om dialog hade varit i fronten i Sverige, istället för straff, som Braithwaite och Ayres förespråkar, är det möjligt att fler hade vågat söka vård. Att möjligheten för vård behövs är även något som tidigare forskning tryckt på då Sverige har den högsta narkotikadödligheten, vilket enligt Goldberg (2021) inte är något Sverige kan blunda för.

Polisstudenterna upplevde däremot inte att fler hade sökt vård då det inte ansågs föreligga en stigmatisering. Vidare ansågs cannabismissbruk inte vara problemet utan andra tyngre droger. Endast en polisstudent upplevde att fler hade sökt vård vid en avkriminalisering eftersom det idag är tabubelagt. Studenten menade att det hade hjälpt om kända personer talat ut om sina problem och därmed avstigmatiserat det. Trots att acceptansen för cannabis ökat visar den tidigare forskning på att det råder en stigmatisering kring substansen och att droganvändning medför en social exkludering (Ekendahl m.fl., 2020; Månsson, 2014). Att polisstudenten upplevde att människor hade påverkats av att kända personer gått ut och pratat om sina problem kan förklaras med hjälp av teorin om sociala konstruktioner. Teorin menar att människor formas och omformas genom interaktion med andra människor och samhället, i detta fall sociala medier, samt hur vi internaliserar omgivningens attityder.

7.2 Social kontext

Alla universitetsstudenter delade uppfattningen om att den sociala omgivningen påverkar människors syn på cannabis. Den sociala konstruktionsteorin av Berger och Luckmann (1979) beskriver hur människor formar sin identitet och internaliserar omgivningens, den signifikanta andras, attityder och åsikter. I relation till detta uppgav även alla universitetsstudenter att det någon gång brukats cannabis i deras omgivning

och att ingen hade agerat eller reagerat förrän det ansågs att bruket riskerade att övergå till ett missbruk. Utifrån teorin om sociala konstruktioner tyder detta på att studenterna internaliserat en acceptans kring bruket av cannabis. Teorin om sociala konstruktioner menar på att människors umgänge påverkar deras uppfattning om vad som är rätt och fel. Genom att ta del av varandras tillvaro och värld skapas en gemensam uppfattning om den sociala verkligheten. Den acceptans studenterna har skapat kring cannabis kan tolkas ha formats genom de interaktioner och de sociala sammanhang som studenterna befinner sig i. Att människors umgänge är något som påverkar attityder är även något som tidigare forskning konstaterat (Hallgren & Kallmén, 2014).

Fortsättningsvis upplevde majoriteten i båda studentgrupperna att cannabis främst brukades i festsammanhang. I relation till detta var det tre av fyra polisstudenter som delade samma uppfattning. Utifrån den sociala konstruktionsteorin är det vid sådana tillfällen, det vill säga sociala sammanhang, som interaktioner och socialisering sker. När socialiseringsprocessen tar form tar människor del av varandras världar, vilket påverkar deras uppfattning om den sociala verkligheten. Genom att människor deltar i dessa sociala sammanhang, som fester, påverkas de av normerna och attityderna som råder på platsen. Att cannabis upplevs som vanligt på fest är även något som tidigare forskning konstaterat (Ekendahl m.fl., 2020). Till skillnad från Ekendahl m.fl. (2020) studie, där bruket av cannabis ansågs döljas från omgivningen, visade denna studien på att bruket inte döljs vid sammanhang som fest. Detta tyder på att bruket av cannabis börjar bli normaliserat i dessa sociala kontexter. Tidigare forskningen visar även på att det finns oskrivna regler kring bruket av cannabis, det röks inte vid fel tillfällen eller vid närvaron av fel personer (Hathaway, 2004). Att det upplevs brukas cannabis på fester kan utifrån Hathaways (2004) forskning tolkas som att det är rätt tillfälle med närvaron av rätt personer.

Även om universitetsstudenterna uppgav att media i sig inte har stor påverkan på synen kring cannabis var det återkommande att debatten på internet kring cannabis haft påverkan på acceptansen i Sverige. Den internationella debatten, avkriminalisering och legalisering av cannabis i andra länder, uppfattades ha normaliserat substansen och minskat stigmatiseringen enligt både universitets- och polisstudenter. Att cannabis upplevs ha blivit mer accepterat runt om i världen i samband med att debatten ökar och

att flera länder har avkriminaliserat eller legaliserat ligger i linje med vad en tidigare rapport konstaterat (Andersson, 2020). Människor formas utifrån sin interaktion med andra människor och samhället, därmed influeras människor även av internet. Genom internet tar människor del av varandras världar och internaliserar den normalisering som sker kring cannabis i andra länder.

7.3 Samhället

Något som var återkommande i intervjuerna var gängkriminaliteten. Den aspekten nämndes vid frågan om konsekvenser av cannabis i samhället, medias påverkan samt konsekvenser vid en avkriminalisering av cannabis. Det problem som lyftes upp, enligt majoriteten av universitetsstudenterna, var att bruket av cannabis genererar pengar till kriminella gäng. Däremot var det endast en av polisstudenterna som nämnde problemet med gängkriminalitet. Denna faktorn togs inte upp i den tidigare forskningen gällande cannabis skilda diskurser, vilket är anmärkningsvärt. Fortsättningsvis var det en universitetsstudent som upplevde att gängkriminalitet är kopplat till cannabis och att denna bilden konstruerats genom medias framställning. Att studenten påverkats av medias framställning av gängkriminalitet kan förklaras genom Berger och Luckmanns (1971) teori om sociala konstruktioner. Genom att människor tar del av vad medias framställning interagerar de med samhället och skapar den kunskap som de besitter. Medias framställning av cannabis i relation till gängkriminalitet internaliseras av allmänheten, därmed går det att förklara hur ett flertal av universitetsstudenterna upplever att gängkriminalitet påverkas av cannabis. Samtidigt har polisstudenterna genom sin utbildning och kontakt med polisväsendet internaliserat andra attityder och perspektiv på de kriminella nätverken och upplever istället att cannabis inte är det stora problemet utan andra tyngre droger. Detta kan förklara varför aspekten kring kriminella gäng i relation till avkriminalisering av cannabis inte låg i fokus hos dem.

Samtliga polisstudenter tog upp resurser som en aspekt vid avkriminalisering av cannabis. En avkriminalisering hade underlättat för polisens resurser, som istället hade kunnat läggas på mer prioriterade områden. Polisstudenterna ansåg att resurserna hade kunnat läggas ner på annan brottslighet eller på tyngre droger. Goldberg (2021) menar att det i Sverige är drogen i sig som framställs vara problematiken vilket gör att andra problem i samhället blir mindre prioriterade. Resurser var ett tema som skiljde sig åt

mellan universitets- och polisstudenter. Universitetsstudenter nämnde inte resurser som någon konsekvens vid avkriminalisering av cannabis vilket kan förklaras genom att polisstudenter utbildar sig för att upprätthålla lagen. Polisstudenterna får genom sin utbildning andra perspektiv på komplexiteten i polisens arbete och kan tolkas ha skapat bilden kring resursernas problematik genom sina lärare och interaktioner med polisväsendet. Universitetsstudenterna omgivning präglas av andra attityder och uppfattningar, vilket förklarar varför de inte skapat uppfattningen om att resurser är en komplex faktor för samhället i relation till bruket och försäljningen av cannabis. Aspekten kring resurser är heller ingenting som studiens litteraturoversikt fann i den tidigare forskningen som presenterats.

Majoriteten av universitetsstudenterna upplevde att cannabis är mindre farligt än alkohol. Samtidigt som alla respondenter överens om att cannabis är mindre farligt än annan typ av narkotika. I relation till detta uppgav två polisstudenter att cannabis och alkohol kunde likställas, samtidigt som en annan ansåg att alkohol var mer farligt. Att majoriteten upplevde att cannabis som mindre farligt än både annan narkotika och alkohol är något som även tidigare forskning hittat (Månsson & Ekendahl, 2013; Hakkarainen, 1996). Fortsättningsvis pekar den tidigare forskningen på att alkohol associeras med ett våldsamt beteende medan cannabis istället associeras med fridfullhet och positiva känslor (Månsson & Ekendahl, 2013). Båda studentgrupperna uppgav att alkohol gör människor mer aggressiva och våldsamma och att man vid cannabis blir mer seg och trött, vilket bekräftar vad ovanstående forskning visat. Att båda grupperna var överens om detta kan förklaras genom deras sociala konstruktioner. Studenterna har gemensamt skapat en uppfattning om synen på alkohol respektive cannabis effekter, även om de själva inte brukat båda substanserna.

Däremot finns det en spänning mellan hur universitetsstudenter och polisstudenter ställer cannabis i relation till alkohol och annan narkotika jämfört med Sveriges politik. Tidigare forskning visar på att Sveriges politik anser att cannabis är lika farligt som annan narkotika, det likställs bland annat med heroin (Goldberg, 2021). Att cannabis likställs med heroin kan förklaras av att Sveriges politik lägger stort fokus på avskräckning. Det kan utifrån sanktions- eller relgeringspyramiden tolkas som att

Sverige vill ha avskräckning och sanktioner som ett första steg och inte i bakgrunden som Braithwaite och Ayres förespråkar.

Bland polisstudenten uttrycktes det att cannabis medicinskt sett inte var mer farligt än alkohol och att cannabis var mindre farligt fysiskt. Att cannabis inte sågs som mer farligt fysiskt är något som inte ligger i linje med hur cannabis framställs i offentliga konferenser, där stor vikt ligger på de biomedicinska skadorna som cannabis ger (Månsson & Ekendahl, 2015). De biologiska förändringarna i hjärnan som sker vid bruk av cannabis är även något Sveriges narkotikapolitik trycker på (Goldberg, 2021).

Vidare påpekade en av polisstudenterna att cannabis är farligare i den utsträckning att det ökar risken att testa andra droger. Att cannabis ökar risken att testa andra droger är enligt tidigare forskning ett vanligt argument för de som är emot drogen (Månsson & Ekendahl, 2013; Hakkarainen, 1996). Även Sveriges narkotikapolitik bygger på att bruket av en drog ökar risken för bruket av andra droger, vilket kallas för "inkörspportsteorin" (Goldberg, 2021). Att detta är en orosfaktor bland polisstudenterna kan förklaras av att de genom sin utbildning skapat uppfattningen om att tyngre droger är det stora problemet inom det polisiära arbetet och inte cannabis i sig. Det var endast en av polisstudenterna som ansåg att cannabis är mer farligt än alkohol, vilket ligger i linje med den restriktiva narkotikapolitik som präglar Sverige.

8. Diskussion och slutsats

8.1 Diskussion

Syftet med studien har varit att undersöka och jämföra universitets- och polisstudenters attityder kring avkriminalisering av cannabis. Universitetsstudenterna hade generellt liknande attityder gällande en avkriminalisering av cannabis. Polisstudenternas attityder i frågan skiljde sig däremot åt både i relation till varandra och till universitetsstudenterna, de framförde andra perspektiv på ämnet. De faktorer som polisstudenterna framförde ansågs vara anmärkningsvärda då dessa aspekter inte framkommit i studiens litteraturöversikt. Detta medförde att resultatet inkluderar fler citat från polisstudenterna jämfört med universitetstudenterna, vilket även grundar sig i att universitetsstudenterna emellanåt inte kunde utveckla sina ståndpunkter.

Att cannabis blivit mer accepterat i Sverige de senaste åren var något som båda studentgrupperna höll med om. Det fanns en gemensam syn på att den yngre generationen har en mer liberal inställning till cannabis medan den äldre har en mer restriktiv syn. Detta var något som båda grupperna upplevde ha påverkats av den globala debatten som förs kring cannabis samt att flertal länder runt om i världen antingen avkriminaliserat eller legaliserat substansen. Samtidigt påpekade polisstudenterna att de själva inte accepterade cannabis.

En likhet mellan studentgrupperna var att en majoritet ansåg att cannabis är mindre farligt än alkohol i relation till berusningseffekten. Alkohol kopplades till aggressivitet medan cannabis associerades med lugnhet. En skillnad mellan grupperna var att universitetsstudenter inte ansåg att bruket av cannabis ökade sannolikheten att testa andra droger, vilket polisstudenterna uppfattade kunde vara det stora problemet. Något som ansågs vara anmärkningsvärt var däremot att polisstudenterna skiljde på cannabis för medicinskt bruk respektive fritidsbruk och hade en mer öppen inställning till det medicinska. Detta är även något som Sveriges politik skiljer på, vilket kan förklara varför polisstudenterna var mer öppna för bruket i detta syfte. De internaliserar även de uppfattningar som råder bland lärare, klasskamrater och polisväsendet genom sin utbildning, vilket kan förklara varför synen på medicinskt respektive fritidsbruk skiljde sig åt.

Båda studentgrupperna upplevde att de straffrättsliga påföljderna inte avskräcker människor från att bruka cannabis. Som en polisstudent uppgav gillar en del att gå utanför lagens ramar vilket gör att lagstiftningens syfte att avskräcka inte har någon påverkan. Det råder således en diskrepans mellan vad lagen syftar till och vad den faktiskt åstadkommer. I relation till detta förespråkade inga universitetsstudenter högre straff, vilket var något som en del polisstudenter tryckte på.

Universitetsstudenterna var mer positivt inställda till en avkriminalisering av cannabis till skillnad från polisstudenterna. Majoriteten av universitetsstudenterna upplevde att fler hade vågat söka vård om cannabis blev avkriminaliserat, att det idag finns en stigmatisering kring vård för missbruk. Detta var däremot inget polisstudenterna, förutom en, höll med om. De ansåg att det inte råder en stigmatisering i att söka vård och upplevde att en avkriminalisering inte skulle göra någon skillnad i den aspekten. Detta kan även förklaras genom att universitetsstudenterna i större utsträckning varit i omgivningar där det brukats cannabis jämfört med polisstudenterna och därmed fått ta del av andras erfarenheter gällande cannabis och vårdaspekten. Detta tyder på att universitetsstudenterna befinner sig på ena sidan av debatten där vård förespråkas medan polisstudenterna befinner sig på den andra sidan där straff förespråkas.

En skillnad mellan studentgrupperna var deras tankar kring konsekvenserna av cannabis i samhället. Universitetsstudenterna tryckte på att cannabis påverkade gängkriminaliteten i Sverige. Vidare menade respondenterna att en avkriminalisering av cannabis skulle generera mer pengar till de kriminella gängerna i takt med att fler kommer bruka substansen. Till skillnad från universitetsstudenterna var gängkriminalitet inget som majoriteten av polisstudenterna tog upp som ett stort problem kopplat till cannabis. Istället upplevde polisstudenterna att cannabis påverkar polisens resurser i den kontexten att mycket tid, pengar och personal läggs ner på cannabisbruk. Vid en avkriminalisering upplevde polisstudenterna att resurser istället kunde läggas på mer "prioriterade" områden. Resurser var ett genomgående tema hos polisstudenterna vilket är intressant för studien då det inte var något som undersöktes eller återfanns i studiens tidigare forskning. Att resurser upplevs vara det största problemet gällande cannabis öppnar upp för frågor kring hur de skapat denna

uppfattning eftersom de ännu inte jobbar inom yrket och har därav inga egna erfarenheter om fördelningen av resurser.

8.2 Slutsats och framtida forskning

Det går att konstatera att det finns delade attityder kring cannabis, dess effekter och en avkriminalisering av substansen mellan studentgrupperna. Polisstudenternas attityder grundade sig främst i hur cannabisbruket påverkar samhället i stort. Fokuset låg på kostnaderna för polisväsendet att arbeta mot kriminaliteten, samt hur en avkriminalisering hade kostat samhället pengar i form av vård då fler hade börjat bruka. Attityderna kring drogen i sig var relativt liberala i den utsträckning att cannabis sågs som en lätt drog jämfört med annan narkotika och i relation till alkohol.

Fortsättningsvis utgick universitetsstudenternas attityder från ett individperspektiv, att människor själva ska få bestämma över sitt brukande. Universitetsstudenterna hade en liberal syn på cannabis och upplevde, likt polisstudenterna, att det var en lätt drog jämfört med andra substanser. Vidare var de positivt inställda till en avkriminalisering och upplevde att straffen inte var proportionerliga i relation till brottet. De ansåg att en prick i registret för eget cannabisbruk var orimligt och att det påverkade ens valmöjligheter i framtiden. Universitetsstudenternas attityder kan anses vara påverkade av omgivningen då alla uppgav att det brukats cannabis i deras omgivning samtidigt som de upplevde att umgänge påverkar ens syn på cannabis. I relation till detta kan polisstudenternas attityder ha påverkats av att de studerar till att upprätthålla lagen och att deras omgivning präglas av poliser och deras attityder.

Då urvalet i studien begränsar generaliserbarheten anses det relevant att forska vidare om studenters attityder med ett större urval. Detta för att kunna dra signifikanta slutsatser och hitta korrelationer mellan attityder kring en avkriminalisering och socioekonomiska faktorer. Fortsättningsvis hade det även varit relevant att göra en komparativ studie mellan polisens och allmänhetens attityder. Studien rekommenderar även fortsatt forskning gällande polisväsendets resurser som läggs på cannabis idag. De skilda åsikterna i frågan om vård visar slutligen på att ytterligare forskning behövs gällande i vilken utsträckning människor vågar söka vård för cannabismissbruk i Sverige, samt vilka faktorer som påverkar.

Referenslista

Abalo, E. (2021). *Between facts and ambiguity: Discourses on medical cannabis in Swedish newspapers*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 34(8), ss. 345- 369. Doi: 10.1177/1455072521996997

Andersson, P. (2012). Skillnad på legalisering och avkriminalisering. *Accent*. 8 november.
<https://accentmagasin.se/bloggar/skillnad-pa-legalisering-och-avkriminalisering/>
(Hämtad 2022-03-31)

Andersson, P. (2020). Avkriminalisering av narkotika - Vad kan vi lära av Portugal?. *Narkotika Politiskt Center*.
https://narkotikapolitisktcenter.se/wp-content/uploads/2020/02/NPC_rapport_Portugal_webb.pdf

Bacon, M. & Seddon, T. (2020). *Controlling drug users: forms of power and behavioral regulation in drug treatment services*. *British Journal of Criminology*, 60(2), ss. 403-421. Doi: 10.1093/bjc/azz055

Banakar, R. (2019). On Socio-Legal Design.

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1979). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bergstedt, T. (2020). Ny rapport: Narkotikadödligheten i Sverige högst i Europa. *SVT*. 5 oktober.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/narkotikadodligheten-i-sverige-hogst-i-europa>
(Hämtad 2022-03-30)

Braithwaite, J. (2002). *Restorative justice & responsive regulation*. New York: Oxford University Press.

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Liber: Stockholm.

BRÅ. (2000). *Kriminaliseringen av narkotikabruk*.

https://bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800019696/1371914731964/2000_21_kriminalisering_av_narkotikabruk.pdf

C.A.N. (2016). Cannabis. *C.A.N.* 12 april. <https://www.can.se/fakta/cannabis/> (Hämtad 2022-03-29)

Ekdahl, M., Månsson, J., & Karlsson, P. (2020). *Cannabis use under prohibitionism – the interplay between motives, contexts*. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 27(5), ss. 368-376. Doi: 10.1080/09687637.2019.1697208

Ekdahl, M., Månsson, J., & Karlsson P. (2021). Cannabis i Sverige - en komplex substans, en enkelsparig drogpolitik?. *Socionomen*. 4 Februari. <https://socionomen.se/forskning/vetenskapliga-artiklar/cannabis-i-sverige-en-komplex-substans-en-enkelsparig-drogpolitik/> (hämtad 2022-04-06)

Friis, E. & Åström, K. (2020) The gap problem. Schoultz, I. Nafstad, I. (Red.) *Om rättssociologisk tillämpning*. (ss. 107-122) Lund: Studentlitteratur AB.

Folkhälsomyndigheten (2020). Samlad uppföljning av ANDT-strategin 2016-2020. *Folkhälsomyndigheten*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d44cde8884b64f42afd50f21a254502d/samlad-uppfoljning-andt-strategin-20162020.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2022). Cannabisanvändning. *Folkhälsomyndigheten*. 18 mars. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/levnadsvanor/cannabisanvandning-i-befolkningen> (Hämtad: 2022-04-14)

Goldberg, T. (2021). *A path forward for Swedish drug policy?* *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 38(2), ss. 112-124. Doi: 10.177/1455072520978352

Hakkarainen, P. (1996). *Use of Cannabis and Attitudes Towards Cannabis in the Nordic Countries*. Nordisk Alkoholtidskrift, 13, ss. 51-58.

Hallgren, M. & Kallmén, K. (2014). *Monitoring the stability of risk factors for adolescent cannabis use*. International Journal of Alcohol and Drug Research, 3(4), ss. 235-243. Doi: 10.7895/ijadr.v3i4.184

Hathaway, A.D. (2004). *Cannabis users' informal rules for managing stigma and risk*. Deviant behavior, 25 (6), ss. 559-577. Doi: 10.1080/01639620490484095

Karlsson, P., Ekendahl, M., Månsson, J., & Raninen, J. (2019). *Has illicit drug use become normalised in groups of Swedish youth? A latent class analysis of school survey data from 2012 to 2015*. Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 36(1), ss. 21-35. Doi: 10.1177/1455072518814306

Larsson, B. & Engdahl, O. (2010). *Social kontroll - övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber

Lindstedt, I. (2019). *Forskningens hantverk*. Lund: Studentlitteratur.

Litt, D M., Stahlbrandt, H., Andersson, C., Berglund, M., LoParco, R C., Garcia, T A., Lewis, M A. & Larimer M E. (2021). *A cross-cultural comparison of factors associated with marijuana use among college students in the United States and Sweden*, 9(3), ss. 1-8. Doi: 10.789/ijadr.305

Månsson, J. (2014). *A dawning demand for a new cannabis policy: A study of Swedish online drug discussions*. International Journal of Drug Policy, 25(4), ss. 673-681. Doi:10.1016/j.drugpo.2014.04.001

Månsson, J. & Ekendahl, M. (2013). *Legitimacy through scaremongering: The discursive role of alcohol in online discussions of cannabis use and policy*. Addiction Research and Theory, 21(6), ss. 469-478. Doi: 10.3109/16066359.2012.731115

Månsson, J. & Ekendahl, M. (2015). *Protecting Prohibition: The Role of Swedish Information Symposia in Keeping Cannabis a High-Profile Problem*. *Contemporary Drug Problems*, 42(3), ss.209-225. Doi:10.1177/0091450915599348.

Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Upplaga 3. Stockholm: Natur & Kultur.

Regeringen. (2022). *Ny ANDTS-strategi beslutad av regeringen*.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/03/ny-andts-strategi-beslutad-av-regeringen/> (Hämtad 2022-03-29)

Sandberg, S. (2012). Is cannabis use normalized, celebrated or neutralized? Analysing talk as action. *Addiction Research and Theory*, 20(5), ss. 272-381. Doi: 10.3109/16066359.2011.638147

Socialdepartementet. (2016). *Svensk narkotikapolitik - en narkotikapolitik baserad på mänskliga rättigheter och jämlik hälsa*.
https://www.regeringen.se/contentassets/efbfca69b4d6475b938df329235a1378/rk_2_1164_broschyr_narkotika_a4_sv_3_tillg.pdf

Sundin, E. (2022). *Användning och beroendeproblem av alkohol, narkotika och tobak*. C.A.N. Mars.
<https://www.can.se/app/uploads/2022/03/can-rapport-209-anvandning-och-beroendeproblem-av-alkhol-narkotika-och-tobak.pdf>

Tham, H. (1998). *Swedish Drug Policy: A Successful Model?* *European Journal on Criminal Policy and Research*, 6, ss. 394-414.

Träskman, P.O. (2012). *Narkotikastraffrätten*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Williams, L., Ralphy, R., & Gray, P. (2017). The Normalization of Cannabis Use Among Bangladeshi and Pakistani Youth: A New Frontier for the Normalization Thesis? 54(4), ss. 1-9. Doi: 10.1080/10826084.2016.1233565

World Health Organization. (2022). Alcohol, Drugs and Addictive Behaviours Unit <https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/alcohol-drugs-and-addictive-behaviours/drugs-psychoactive/cannabis> (Hämtad: 2022-04-08).

Rättskällor

Direktiv 2022:24. En svensk narkotikapolitik anpassad till nutidens och framtidens utmaningar.

Narkotikastrafflag 1968:64

Proposition 1987/88:71. Om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64)

Proposition 1992/93:142. Om åtgärder mot bruk av narkotika samt ringa narkotikabrott.

Skrivelse 2015/16:86. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016-2020.

Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev

Information om deltagande i en undersökning om studenters attityder kring avkriminalisering av cannabis

Hej!

Vi är två studenter, Gabriella Hahnsjö & Julia Johansson, som nu skriver vår kandidatuppsats i rättssociologi på samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund. Vår studie handlar om studenters attityder kring avkriminalisering av cannabis i Sverige. Syftet är att undersöka och jämföra universitetsstudenters och polisstudenters attityder kring avkriminalisering av cannabis och lagstiftningen i nuläget. Detta finner vi intressant med anledning av att narkotikapolitiken i Sverige varit uppe för debatt under senare tid.

Genom detta informationsbrev blir du härmed tillfrågad om du vill delta i denna studie. Intervjun beräknas ta cirka 45 minuter och kan ske antingen digitalt, på valfri plattform, eller i fysisk miljö. Du godkänner din medverkan i studien genom att delta i intervjun. Det är helt frivilligt att delta i studien och du får avbryta intervjun och ditt deltagande när du vill. Alla insamlade uppgifter kommer avidentifieras och deltagarna i studien ges ett pseudonym för att skydda identiteten. Under förutsättningen att du godkänner kommer intervjun spelas in i syfte för transkribering och materialet kommer lagras utifrån Vetenskapsrådets etiska principer och den svenska lagstiftningen. Det insamlade materialet kommer behandlas konfidentiellt, vilket innebär att inga utomstående kommer ha tillgång till de insamlade uppgifterna. Fortsättningsvis kommer de insamlade uppgifterna endast användas i syfte för denna kandidatuppsats. Inspelningen och transkriberingen kommer raderas vid årsskiftet 2022/2023 och slutligen kommer kandidatuppsatsen publiceras på Lund University Publications Student Papers (LUP) efter examination. Vid intresse finns det möjlighet att få uppsatsen skickad till sig när den är klar.

Är du intresserad av att delta i studien eller har några frågor är du välkommen att kontakta oss på:

Julia Johansson: mail ju5277jo-s@student.lu.se eller nr. 073 84 21 100

Gabriella Hahnsjö: mail: ga7158ha-s@student.lu.se eller nr. 073 67 37 176

Bilaga 2 - Intervjuguide

UNIVERSITETSSTUDENTER

Bakgrund:

- Berätta lite om dig själv.

Om respondenten inte nämner detta själv, ställ dessa frågor:

- Hur gammal är du?
- Vad studerar du?
- Var kommer du ifrån? (stad eller landsbygd)
- Hur länge har du studerat på universitetet?

Generella ståndpunkter:

- Vad tänker du på när du hör ordet cannabis?
- Anser du att det finns några effekter/konsekvenser med cannabis i samhället?

Följdfråga: om ja, vilka effekter/konsekvenser?

- Anser du att cannabis är lika, mindre eller mer farligt än annan narkotika?
- Anser du att cannabis är lika, mindre eller mer farligt än alkohol?
- Tror du bruket av cannabis ökar sannolikheten att testa andra droger?
- Tror du cannabis har blivit mer eller mindre accepterat i Sverige de senaste åren

Följdfråga: om så är fallet, varför tror du att cannabis blivit mer/mindre accepterat i Sverige?

- Vad tror du är den största anledningen till att människor brukar cannabis?

Sociala omgivningen:

- Upplever du att det brukas mycket cannabis i din omgivning?
- Hur hade du agerat om någon i din omgivning rökt cannabis?
- Finns det några speciella sammanhang du upplever att det röks mer cannabis?
- Tror du att ens umgänge påverkar ens syn på cannabis?
- Tror du att cannabis brukas mer i kombination med alkohol eller enskilt?
- Tror du din syn på cannabis har påverkats av hur cannabis framställs i media?

Avkriminalisering av cannabis:

- Vilka konsekvenser ser du med en avkriminalisering av cannabis?
- Anser du att cannabis borde bli avkriminaliserat i Sverige? - Varför/Varför inte?
- Har du kunskap om den nuvarande lagstiftning kring cannabis?

Följdfråga: Vad tänker du kring den nuvarande lagstiftningen?

- Tror du fler hade sökt vård för missbruk om cannabis blev avkriminaliserat?
- Tror du att rättsliga påföljder avskräcker människor från att bruka cannabis?
- Cannabis har avkriminaliserats i vissa länder, hur tror du det hade fungerat i Sverige?
- Missbruk av alkohol anses som en sjukdom, hur ser du på missbruk av cannabis?

POLISSTUDENTER

Bakgrund:

- Berätta lite om dig själv.

Om respondenten inte nämner detta själv, ställ dessa frågor:

- Hur gammal är du?
- Var kommer du ifrån? (stad eller landsbygd)
- Hur länge har du studerat på polishögskolan?

Har du, innan påbörjad polisutbildning, studerat på universitetsnivå?

- Följdfråga: om ja, vad har du studerat på universitetet?

Generella ståndpunkter:

- Vad tänker du på när du hör ordet cannabis?
- Anser du att det finns några effekter/konsekvenser med cannabis i samhället?

Följdfråga: om ja, vilka effekter/konsekvenser?

- Anser du att cannabis är lika, mindre eller mer farligt än annan narkotika?
- Anser du att cannabis är lika, mindre eller mer farligt än alkohol?
- Vad ser du för effekter av cannabis i relation till det polisiära arbetet?
- Tror du bruket av cannabis ökar sannolikheten att testa andra droger?
- Tror du cannabis har blivit mer eller mindre accepterat i Sverige de senaste åren?
- Vad tror du är den största anledningen till att människor brukar cannabis?

Social omgivning:

- Finns det några speciella sammanhang du upplever att det röks mer cannabis?
- Tror du att cannabis brukas mer i kombination med alkohol eller enskilt?
- Hur upplever du att samhället ser på cannabis?

Avkriminalisering av cannabis:

- Vilka effekter ser du med en avkriminalisering av cannabis i relation till det polisiära arbetet?
- Har du kunskap om den nuvarande lagstiftningen kring cannabis?

Följdfråga: Vad tänker du kring den nuvarande lagstiftningen i relation till det polisiära arbetet?

- Tror du fler hade sökt vård om cannabis blev avkriminaliserat?
- Upplever du att rättsliga påföljder avskräcker människor från att bruka cannabis?

Eventuell följdfråga: anser du att påföljderna bör vara strängare eller mindre stränga?

- Cannabis har avkriminaliserats i vissa länder, hur tror du det hade fungerat i Sverige?
- Missbruk av alkohol anses som en sjukdom, hur ser du på missbruk av cannabis?

Bilaga 3 - Transkribering

Transkriberingar av intervjuerna lämnas på begäran